

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ YETERLİK VE NARSİZM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖZDE DENİZ GÖNÜLALAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. EYÜP ÇELİK

MAYIS 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER BİLİM DALI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ YETERLİK VE NARSİSİZM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖZDE DENİZ GÖNÜLALAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. EYÜP ÇELİK

MAYIS 2019

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Gözde Deniz GÖNÜLALAN
07/05/2019

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

‘Ortaokul Öğrencilerinde Öz Yeterlik ve Narsisizm’ başlıklı bu yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim/Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Ümit SAHRANÇ

(İmza)

Üye: Doç. Dr. Eyüp ÇELİK (Danışman)

(İmza)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Bircan ERGÜN BAŞAK

(İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

07.05/2019

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kişinin kendi yetenekleri hakkındaki inancı anlamına gelen öz yeterliğin hayatın her alanında bireyleri etkilediği söylenebilir. Yaşamda karşılaşılan zorluklarla başa çıkmada destekleyici unsur olduğu düşünülen öz yeterlik, ortaokul öğrencileri üzerinde özellikle ergenlik döneminde büyük önem taşıyabilir. Çünkü bu dönemin insan hayatında stresli fakat bir yandan da gelecek için planların yapıldığı, sorumlulukların alındığı bir dönem olduğu söylenebilir. Bundan dolayı öğrencilerin davranışlarını ele alan çalışmaların yapılmasının toplumun geleceği için oldukça önemli olduğu belirtilebilir.

Yüksek düzeyde öz yeterliliğe sahip bireylerin kendileri için yüksek hedefler belirledikleri, bu hedefler için çaba gösterdikleri söylenebilir. Benzer şekilde narsisizm de bireyin amaçları yönünde ilerleyebilmesi ve yenilgilerden sonra tekrar gücünü toplayabilmesi için gerekli olabilir. Bu çerçevede başarı ve gelişim için gerekli kişilik özelliklerine, anahtar faktörlere yönelik çalışmaların yapılması önem arz edebilir. Aynı zamanda ortaokul öğrencileri üzerinde öz yeterlik ve narsisizm ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamış olması bizi bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik ile narsisizm arasındaki ilişki incelenmiş, ayrıca öz yeterlik ile narsisizm düzeyinin bazı değişkenler (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, akademik başarı, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu) açısından farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Tezimin her aşamasında özverili tavrı ile benden bilgi ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Eyüp ÇELİK'e teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca ilgi ve destek gördüğüm, bana katkı sağlayan tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmamda bana destek olan arkadaşlarım Gül YILMAZ, Deniz DEMİR POLAT ve Sema CİVAN GÖKKAYA'ya, ayrıca çeviri konusundaki yardımlarından dolayı Menşure YILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım. Benden kilometrelerce uzakta olmasına rağmen manevi desteğini hep hissettiğim yedek kalbim, canım kardeşim Beste Özge YÖRÜK'e sevgilerimi sunarım. Son olarak hayatımın her aşamasında sevgilerini ve desteklerini hep hissettiren, her zaman yanımda olan ve her koşulda bana güç veren sevgili annem Hülya KARAKAŞ ve sevgili babam Ümit KARAKAŞ sizlere minnettarım.

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ YETERLİK VE NARSİSİZM

Gözde Deniz GÖNÜLALAN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Eyüp ÇELİK

Sakarya Üniversitesi, 2019

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeylerinin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, akademik başarı, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu Yalova ilinin farklı ortaokullarında öğrenim gören 299 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 299 öğrenciden 162'si (%54,2) erkek, 137'si (%45,8) kız öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler korelasyon analizi, tek yönlü varyans analizi, Welch testi ve ilişkisiz örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda bu iki değişken arasında pozitif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yapılan t-testi sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, ancak narsisizm düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Erkek öğrencilerin kızlara göre daha yüksek narsisizm düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri açısından yaş aralıklarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda öğrencilerin öz yeterliklerinde yaşa göre anlamlı farklılıklar görüldüğü, ancak narsisizm düzeyleri açısından yaş aralıklarına göre anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeylerinde kardeş sayılarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Welch testi sonucunda öğrencilerin öz yeterliklerinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, ancak yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda narsisizm düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucuna göre akademik

başarı durumları farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, yapılan Welch testi sonucunda ise narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Akademik başarı durumu başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin, başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine araştırmada ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik ve narsisizm düzeylerinin anne ve baba eğitim durumlarına göre farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öz Yeterlik, Narsisizm, Ortaokul Öğrencileri.

ABSTRACT

SELF EFFICACY AND NARCISSISM IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Gözde Deniz GONULALAN, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Eyüp ÇELİK

Sakarya University, 2019

The aim of this study is to investigate whether the relationship between self-efficacy levels and narcissism levels of secondary school students and students' self-efficacy levels and the levels of narcissism differ significantly according to gender, age, number of siblings, academic achievement, mother's educational status and father's educational status. The study group consists of 299 students from different secondary schools in Yalova. Of the 299 students participating in the study, 162 (54.2%) are male and 137 (45.8%) are female. Personal Information Form, Self-Efficacy Scale for Children and Childhood Narcissism Scale were used as data collection tools.

The data were analyzed using correlation analysis, one-way variance analysis, Welch test and unbound sample t-test. The correlation between the two variables was found to be positive and statistically significant in terms of the correlations between the levels of self-efficacy and narcissism of the secondary school students. As a result of the t-test, it was found that the levels of self-efficacy of male and female students were not statistically significant, but the levels of narcissism were statistically significant. It was concluded that male students had higher levels of narcissism than girls. The results of one-way variance analysis to determine whether the students have significant differences in the age ranges in terms of self-efficacy and narcissism, showed that the students had significant differences in their self-efficacy compared to the age ranges, but there was no significant differences in the age ranges in terms of narcissism levels. The results of Welch test to determine whether the students who constituted the study group had significant differences in the number of siblings in their level of self-efficacy and narcissism, found that the students' self-efficacy differ significantly from the number of siblings, but the one-way analysis showed that the level of narcissism did not differ significantly from the number of siblings. The results of the one-way analysis of variance based on the academic achievement status of the students showed that there was a statistically significant difference between the self-efficacy scores of the students with different academic achievement status, and that there was no statistically significant difference between the narcissistic scores of the Welch Test. It was

observed that self-efficacy levels of the students with academic achievement were higher than the students who were unsuccessful. Again in the research, it was found that self-efficacy and narcissism levels of secondary school students did not differ according to their parents' educational status.

Keywords: Self-Efficacy, Narcissism, Secondary School Students.

Tezimi; anlayışı ve sevgisiyle her zaman bana destek olan sevgili eşim Ahmet'e ve
ciğerparem Süleyman'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem durumu.....	1
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi	4
1.4. Alt problemler	7
1.5. Varsayımlar.....	7
1.6. Sınırlılıklar	8
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Araştırmanın kuramsal çerçevesi	9
2.1.1. Sosyal öğrenme kuramı	9
2.1.2. Öz yeterlik.....	10
2.1.3. Öz yeterlik gelişimi	11
2.1.4. Öz yeterliğin kaynakları	13
2.1.5. Öz yeterlik inançlarının etkileri	14
2.1.5.1. Bilişsel süreçler	14
2.1.5.2. Güdüsel süreçler	15

2.1.5.3. Duyuşsal süreçler	15
2.1.5.4. Seçme süreçleri	16
2.1.6. Narsisizm	16
2.1.6.1. Narsisizm kavramı.....	16
2.1.6.2. Narsisizm boyutları	19
2.1.6.3. Narsisizm tipleri	20
2.1.6.4. Çocukluk çağı narsisizmi.....	22
2.2. İlgili araştırmalar.....	23
2.2.1. Öz yeterlik ile ilgili araştırmalar	23
2.2.2. Narsisizm ile ilgili araştırmalar.....	25
2.3. Alan yazın taraması sonucu	27
BÖLÜM III.....	29
YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırmanın yöntemi.....	29
3.2. Araştırmanın çalışma grubu.....	29
3.3. Veri toplama araçları.....	30
3.3.1. Kişisel bilgi formu.....	30
3.3.2. Çocuklar için öz yeterlik ölçeği	30
3.3.3. Çocukluk çağı narsisizm ölçeği	30
3.4. Verilerin analizi	31
BÖLÜM IV	33
BULGULAR	33
4.1. Çalışma grubuna ilişkin bulgular	33
4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular.....	33
4.2.1. Öz yeterlik ile narsisizm arasında anlamlı bir ilişkiye yönelik bulgu	33
4.3. Alt problemlere ilişkin bulgular	34

4.3.1. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	34
4.3.2. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri yaş aralıklarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	34
4.2.3. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	37
4.2.4. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	39
4.2.5. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	41
4.2.6. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	42
4.2.7. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	45
4.2.8. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri yaş aralıklarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	45
4.2.9. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	47
4.2.10. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	48
4.2.11. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	49
4.2.12. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?	51
BÖLÜM V.....	53
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	53
5.1. Sonuç ve tartışma	53
5.1.1. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	53
5.1.2. Öz yeterliğin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi	54

5.1.2.1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi.....	54
5.1.2.2. Yaş değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi	55
5.1.2.3. Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi.....	56
5.1.2.4. Anne-baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi.....	56
5.1.2.5. Algılanan akademik başarı durumu değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi.....	57
5.1.3. Narsisizmin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi.....	58
5.1.3.1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi	58
5.1.3.2. Yaş değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi	59
5.1.3.3. Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi.....	60
5.1.3.4. Anne-baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi.....	61
5.1.3.5. Algılanan akademik başarı durumu değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi.....	61
5.2. Öneriler.....	62
5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler	62
5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler.....	63
KAYNAKLAR.....	64
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ.....	84

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Normal ve Patolojik Narsisizmin Karşılaştırılması	21
Tablo 2. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	31
Tablo 3. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgu	34
Tablo 4. Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	35
Tablo 5. Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	35
Tablo 6. Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	36
Tablo 7. Kardeş Sayısına Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	37
Tablo 8. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu	38
Tablo 9. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tamhane's T2 Testi Sonuçları.....	38
Tablo 10. Anne Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	40
Tablo 11. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu	41
Tablo 12. Baba Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	41
Tablo 13. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	42
Tablo 14. Akademik Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	43
Tablo 15. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Algılanan Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	43

Tablo 16. Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	44
Tablo 17. Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	45
Tablo 18. Yaş Aralığı Farklı Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	46
Tablo 19. Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	46
Tablo 20. Kardeş Sayısına Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	47
Tablo 21. Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	48
Tablo 22. Anne Eğitim Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	48
Tablo 23. Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	49
Tablo 24. Baba Eğitim Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	50
Tablo 25. Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu	50
Tablo 26. Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları.....	51
Tablo 27. Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu.....	52

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

Toplumun temelini oluşturan, geleceğe yön veren en önemli varlığın çocuklar olduğu söylenebilir. Gelecekte birer yetişkin olacak olan çocuklar kişilikleri ile insan ilişkilerini ve dolayısıyla toplumu etkileyebilirler. Sağlıklı aileler ve sağlıklı bir toplum yetiştirmek için tutarlı ve dengeli kişilik yapısına sahip, kendini tanıyan, kendi eylemlerini düzenleyen bireylere ihtiyaç duyulacağını söylemek mümkündür. Sağlıklı kişilik yapısına sahip bireyler kendisi ile uyumlu olan, çevresi ile iyi ilişkiler kurabilen, kendine güvenen, öz yeterlik inancına sahip olan bireyler olarak nitelendirilebilirler. Bireylerin davranışları üzerinde önemli etkiye sahip “öz yeterlik” kavramını tanımlayan ilk kişi olan Bandura (1994)’ya göre; öz yeterlik inançları insanların kendilerini nasıl hissettiğini, nasıl motive ettiğini, bir durum karşısında nasıl düşüneceğini ve davranacağını etkilemektedir.

Öz yeterlik, insanların görevleri düzenleme ve yürütme yeteneklerini nasıl yargıladıkları olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1986). Kişinin sahip olduğu bu yargıların duygular, düşünceler, motivasyon ve buna bağlı olarak davranış üzerine etkileri vardır (Bandura, 1994). Öz yeterlik genellikle güven, öz saygı ya da iyimserlik dahil olmak üzere bu gibi değişkenlerle aynı anlama geliyor gibi gözükse de bu ilgili yapıların her birinden farklı olarak kişinin kendi yeteneklerine, özellikle önüne çıkan zorlukları çözme ve bir görevi başarıyla tamamlama yeteneğine olan inancı şeklinde tanımlanmaktadır (Akhtar, 2008). Bu bağlamda, öz yeterlik insanların kendi yaşamlarındaki olayları etkileme ve değiştirme yeteneğine sahip olduklarına dair inanç olarak ifade edilebilir.

Öz yeterlik duygusu yüksek bireyler, istedikleri sonuçları elde etme konusunda kendilerine güvenerek, başarıya ulaşmak için sabırla çalışırlar (Yurdakul ve Bostancı, 2016). Düşük öz yeterliğe sahip bireylerin durumlar karşısında mücadele etme, bunu değiştirme, zorluklarla yüzleşme ve bunların üstesinden gelme gibi durumlarda daha az çaba gösterdikleri, buna karşın öz yeterlik inancı yüksek bireylerin karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelme konusunda daha çok başarı gösterdikleri belirtilmektedir (Sert, 2017). Bu sebeple öz yeterliliğin başarı şansını belirlemede önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Öz yeterlik inancının yaşamın tüm büyük geçişlerinde düzenleyici bir işlevi vardır ve bu işlev özellikle ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır (Caprara, Scabini, Barbaranelli, Pastorelli, Regalia ve Bandura, 1998). Ergenlik döneminin yetişkinlikteki başarıyı ve uyumu belirleyen ve kazanılması gereken birçok gelişim görevini içerdiği ve bu görevler sonucu elde edilen başarı ya da başarısızlığın hem öz yeterlik duygusunun gelişimini hem de bireyin yetişkinlikte ne kadar sağlıklı ve uyumlu olacağını belirlediği ifade edilmektedir. Başarı deneyimleri sonucu oluşan kişisel yeterlik gücünün artırılmasının çocukluktan yetişkinliğe geçişi kolaylaştıracağı ve öz yeterliğin ergenlik döneminde yaşanan krizlerle başa çıkmada destekleyici bir öge olduğu düşünülmektedir (Vardarlı, 2005). Bireyin davranışta bulunmasının önemli bir göstergesi olan öz yeterliğin, erinlik ve ergenlik dönemindeki krizlerle başa çıkmada destekleyici olduğu düşünüldüğünde ergenin farklı durumlarda baş edebileceğine yönelik inancının olması onu güçlü kılabilir. Bu bağlamda ergenlikte gelişime katkı sağlayan faktörlere yönelik araştırmaların yapılması önem kazanmaktadır.

Öz yeterlik inancının başarı ve gelişim için anahtar faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir (Hirshi ve Jaensch, 2015). Yüksek düzeyde öz yeterliliğe sahip bireylerin, kendi yeteneklerine güvendikleri, kendileri için yüksek hedefler belirledikleri ve bu hedefler doğrultusunda kendilerini motive ettikleri söylenebilir. Narsisizmin de ruh sağlığı açısından yararlı olabileceği, bireyde olumlu duygusal sonuçlar oluşturabileceği ifade edilmektedir (Atay, 2009). Bu doğrultuda narsisizm de bireyin amaçları yönünde ilerleyebilmesini, yenilgilerden sonra tekrar gücünü toplayabilmesini sağlayabilir. Bu bağlamda öz yeterlik ile narsisizm arasında bir bağlantı olabileceği düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, narsisizmin uzun zamandan beri merak edilen, farklı açılardan ele alınan, üzerine pek çok kuramsal araştırmalar yapılan bir kavram olduğu ve bu kavramın Yunan efsanesine göre, sudaki yansımasını görüp büyülenen ve kendi kendine aşık olan, kendini seyrederek ömrünü tüketen Narkissos'dan geldiği görülmektedir (Gülmez, 2009). Yani narsisizm, kişinin kendisine karşı duyduğu hayranlık ve bağlılık olarak tanımlanabilir.

Narsisizm kavramının genellikle benlik ve başkaları ile olan ilişkiler açısından incelendiği ve narsisizm düzeyi yüksek olan kişilerde başkalarının duygularını anlama ve hissetme becerilerinin daha düşük seviyede olduğu ifade edilmektedir (Whitbourne, 2012). Bazı çalışmalarda da yüksek risk eğilimli davranışlar ile narsisizmin ilişkilendirildiği görülmektedir (Foster, Misra ve Reidy, 2009; Lakey, Rose, Campell ve Goodie, 2008).

Foster, Shenese ve Goff (2009) tarafından yapılan bir araştırma, narsistik bireylerin risk almaya daha eğilimli olduklarını göstermiştir. Bu durum narsistlerin başarıya odaklandıkları ve başarısızlıktan korkmadıkları gerçeğiyle ilgili olabilir.

Literatürde narsisizmin, normal ve patolojik olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir (Bolat, Ülker ve Demir Göloğlu, 2016). Normal narsisizmde kişinin kendisine verdiği değer ve önemin yüksek olduğu belirtilmektedir (Bolelli, 2018). Patolojik narsisizmde ise bireylerin diğerlerinden gelen yorumlara muhtaç olduğu ve normal narsisizme göre daha problemleri davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

Uyumlu narsisizm dozuna sahip insanların kendi kendine yeterli olabileceği, liderlik pozisyonu alabileceği ve kendine güvenebileceği görülmektedir (Garcia, 2009). Başkalarına yönelik ilgi azalırken kendini aşırı önemsemenin, benliğin ön plana çıkmasının narsisizmde görülen temel özellikler olduğu ancak bu özelliklerin her zaman olumsuz durumlar yaratmayacağı, kendine bağlılığın, kişinin kendisine yönelik olumlu algılara sahip olmasının sağlıklı narsisizm olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir (Eldoğan, 2016).

Sağlıklı narsisizme sahip olan bireylerin zorluklar karşısında mücadele eden, başarılarıyla gurur duyan ve amaçları doğrultusunda olumlu bakış açısına sahip bireyler oldukları ifade edilmektedir (Bolelli, 2018). Aynı zamanda bu kişilerin özellikle sosyal durumlarda endişe ile baş edebildikleri, artan özgüven ile birlikte kendilerini iyi ifade edebildikleri belirtilmektedir (Garcia, 2009). Bu çerçevede bu çalışma, sağlıklı narsisizme sahip öğrencilerin tespit edilmesi ve bu bireylerin özelliklerine uygun eğitsel faaliyetler, grup çalışmaları gibi çeşitli etkinliklerin hazırlanmasına katkı sağlayacak bilgilerin sunulması açısından önemlidir.

Sağlıklı narsisizmin bireyin iyiliğine katkıda bulunduğu vurgulansa da, Twenge ve Campbell (aktaran Altun, 2015), tarafından narsisizm hızlı bir şekilde yayılan bulaşıcı bir hastalık olarak tanımlanmaktadır. Yine 2006 yılında yapılan değerlendirmelere göre lise öğrencilerinin % 25'inde, 20'li yaşlarda olan gençlerin de % 10'unda "Narsistik Kişilik Rahatsızlığı" belirtileri saptandığı, Y kuşağı mensuplarının geçmiş dönemlerdeki bireylere göre kendini daha fazla seven ve önemseyen bireyler olduklarının tespit edildiği belirtilmektedir (Altun, 2015). Bu sonuçlara baktığımızda narsistik kişilik bozukluğu belirtileri olan bireylerin oranının artabileceği öngörülebilir. Ergenlik dönemindeki bireylerle bu araştırmanın yapılması olası riskli durumların tespit edilmesini ve önleyici çalışmaların yapılmasını sağlayabilir.

Öte yandan narsisizm ile ilgili çalışmalar incelendiğinde daha çok yetişkin bireyler ile çalışmaların yapıldığı, son yıllarda çocuk ve ergenlerle çalışmaların gerçekleştirildiği, ancak bu çalışmaların da sayıca az olduğu görülmektedir (Peker, 2015). Çocuklarla yapılan çalışmalar, narsistik çocukların narsistik yetişkin olma eğiliminde olduklarını, bu bireylerde narsisizm sağaltılsa bile neden olacağı başka davranış veya duygusal problemlerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir (Brummelman ve Gürel, 2018). Bu doğrultuda narsisizmin kademeli olarak azalmadığı aksine kararlı bir yapısının olduğu düşünülebilir. Bu nedenle çocuklarda narsisizmin doğası ve sonuçları konusunda dikkatli olunması gerektiği ve çocukluk dönemi narsisizmini inceleyen çalışmaların önemli faydalarının olacağı söylenebilir.

Günümüzde fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, mutlu ve üretken bireyler yetiştirmenin eğitimin en önemli amaçlarından biri olduğu savunulabilir. Bundan dolayı da hem ebeveynler hem eğitimciler tarafından bireylerin öz yeterlik düzeylerini yükseltmek için çalışmaların yapılması önemli olabilir. Ancak bu çalışmalar yapılırken dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir. Öz yeterlik ile narsisizm arasında pozitif bir ilişki bulunması (Brender-Ilan ve Sheaffer, 2018; Brookes, 2015; Hirschi ve Jaensch 2015) ve sağlıklı narsisizm ile öz yeterlik kavramlarının birbirlerine benzemesi nedeniyle öz yeterlik ve narsisizm kavramlarını ayırt etmek için kapsamlı araştırmaların yapılması gerekebilir. Bu bağlamda, bu araştırma ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik ve narsisizm kavramlarının tanınmasına öncülük etmesi açısından önemlidir.

Narsisizm düzeyi yüksek insanlar, kendileri için şişirilmiş bir görüş açısına sahip olduğundan ve aşırı güvende olduklarından, narsisizm ile genelleştirilmiş öz yeterlik inançları arasında pozitif bir ilişki bulmak şaşırtıcı değildir (Hirshi ve Jaensch, 2015). Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeylerinin hangi değişkenlere göre farklılaştığı araştırılarak alana katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Ergenlik döneminin kısa zamanda köklü değişimlerin yaşandığı önemli bir olgunlaşma dönemi olduğu söylenebilir. Hem bedensel hem de sosyal-duygusal anlamda hızlı ve ani değişikliklerin olduğu ergenlik döneminde bireyin değişen bedenine, duygularına, davranışlarına ve sorumluluklarına uyum sağlayarak bir takım gelişim görevlerini yerine getirmek zorunda olduğu belirtilmektedir (Vardarlı, 2005). Bu dönemdeki bireylerin davranışlarını ele alan birçok çalışma (Aydın ve Akgün, 2014; Ceylan, 2013; Demirdüzen,

2013; Koçer, 2014; Muris, 2001; Telef, 2011) olmasına rağmen ortaokul öğrencileri üzerinde öz yeterlik ve narsisizm ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın, ortaokul öğrencilerinin genel olarak tanınması ve öz yeterlik ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Narsisizmin ebeveynlerin empatiden yoksun tutumlarıyla, ihmalleriyle (Özözen Danacı, 2017) veya çocuklarına aşırı değer vermeleri; çocuklarını eşsiz ve sıra dışı bireyler olarak görmeleri (Brummelman ve Gürel, 2018) ile geliştiği ifade edilmektedir. Ebeveynlerin mükemmellik beklentilerini karşılayamayan bireyin içsel yetersizlik algısı ile aşağılık kompleksi geliştirebileceği, bu durumun telafisini de üstünlük kompleksi geliştirerek yapabileceği belirtilmektedir (Yolaç, 2017). Benzer şekilde Bilişsel yaklaşımın öncülerinden olan Beck'e göre de narsisizmin ardındaki temel düşünceler aşağılık olma ve değersizlik hislerinden kaynaklanmaktadır (Selvi, 2018). Narsisizmin kökeninin içsel yetersizlik algısından kaynaklanabileceği ve öz yeterliğin narsisizmle ilişkili olabileceği düşünüldüğünde öğrencilerin öz yeterlik algıları ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması önemli bir problem olarak görülmüştür.

Bireylerin akademik, sosyal, duygusal alanlardaki gelişiminde, ulaşılmak istenilen hedeflerin belirlenmesinde, güçlükler karşısında ne kadar çaba gösterileceği konusunda öz yeterlik inançlarının etkili olduğu söylenebilir. Öz yeterlik, bir bireyin üstlendiği belirli görevleri yerine getirme kabiliyetinde kendisine olan inancını ifade eder (Bandura, 1997). Yüksek öz yeterlik algısına sahip olan bireylerin başarı umutları daha yüksektir (Mathieu ve St-Jean, 2013). Narsist bireylerin de kendileri için yüksek beklentileri olduğu, başarıya ihtiyaç duydukları ve kendilerini diğerlerinden daha üstün olarak değerlendikleri belirtilmektedir (Byrne ve Worthy, 2013). Yüksek öz güven ve öz yeterliğin, yüksek başarı ve dolaylı olarak narsisizmle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Wallace ve Baumeister, 2002). Bundan dolayı narsisizm ile öz yeterlik arasında ilişki olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeylerinin belirlenmesinin, öz yeterlik ve narsisizm düzeylerine etki eden değişkenlerin araştırılmasının öğrencilerin performanslarına ve kişiler arası ilişkilerine katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

Eğitim sistemimizde ilköğretim ikinci kademeyle başlayan ve hem gelişimsel hem de toplumsal açıdan değişikliklerin olduğu kritik bir dönem olan ergenlik döneminde alınacak önlemler ve yapılacak olan yönlendirmeler bireylerin geleceğine katkıda bulunacak olan öz yeterlik inancının artmasını sağlayabilir. Temel eğitim yıllarında öz yeterlik düzeyi yüksek bireyler yetiştirmek için hem öğretmenlerin, hem psikolojik danışmanların hem de

ebeveynlerin uygun modeller olması gerekmektedir (Vardarlı, 2005). Öz yeterlik kavramının kapsamlı bir şekilde tanımlanması, öz yeterlik düzeyine etki eden değişkenlerin belirlenmesi bireylerin öz yeterlik düzeylerini artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesini, okul ve sınıf ortamında yapılabilecek çalışmalarla ilgili bilimsel bilgiye ulaşılmasını sağlayabilir.

Çocukluk döneminde başlayıp ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de gelişimini devam ettiren önemli gelişim alanlarından birinin de kişilik gelişimi olduğu söylenebilir. Kişiliğin sosyal, biyolojik ve psikolojik etkenlerin birleşmesi sonucunda oluştuğu ve yaşamın her döneminde etkisinin büyük olduğu belirtilmektedir (Bolat ve diğerleri, 2016). Burger (2006)'e göre kişilik bireyin nasıl davranacağını ve hissedeceğini etkileyen tutarlı davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır. Kişilik özellikleri ayırt edilirken bazı bireylerin çevrelerine karşı duyarsız olup sadece kendileri ile ilgilendikleri, bireylerin çevrelerine yönelik bu tutumlarının da kişilik bozukluklarına ortam oluşturabileceği ifade edilmektedir (Bolat ve diğerleri, 2016). Günümüzde önemi artan ve bir kişilik bozukluğu olarak tanımlanan narsistik kişilik bozukluğu kavramının temellerinin neye dayandığının açıklanması bu çalışmanın amaçlarından biridir.

Ailenin de bir çocuğun kişilik özelliklerini şekillendirmede, bireyin davranışlarına yön vermede kritik rolü olduğu söylenebilir. Yapılan bazı araştırmalar (Capron, 2004; Mechanic ve Barry, 2015; Ozan ve diğerleri, 2008; Ümmet, Ekşi ve Erdoğan, 2019; Watson, Little ve Biderman, 1992) çocuk yetiştirmeye yönelik aile tutumunun, çocukların kişilik özelliklerini ve davranışlarını etkileyen en önemli değişkenlerden biri olduğunu göstermektedir. Bu nedenle günümüzde sıklıkla arttığı bilinen ve gelişiminde ailenin etkisinin oldukça önemli olduğu görülen narsisizm konusunda ailelerin daha eğitilmiş ve bilinçli olmalarına yönelik araştırmaların yapılması gerektiği savunulabilir. Ayrıca yapılacak araştırmanın sonucunda ulaşılan bulgular, ailelerin bilinçlendirilmesine yönelik rehberlik çalışmalarına katkı sağlaması açısından önemlidir.

Eğitimin en önemli hedeflerinden birinin sağlıklı bireyler yetiştirmek ve bunun sonucunda da sağlıklı aileler ve sağlıklı bir toplum oluşmasını sağlamak olduğu ifade edilebilir. Üretken ve mutlu, kendi davranışlarını yönetebilen bireylerin de ancak fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan sağlıklı olurlarsa mümkün olabileceği belirtilmektedir (Aktürk ve Aylaz, 2013). Ang ve Raine (2009), sağlıklı yetiştirilmeyen çocuklarda, ergenlikte ve yetişkinlikte bir takım davranış problemlerinin ya da kişilik bozukluklarının ortaya çıkabileceğini ifade

etmektedir. Bu nedenle, bu çalışma risk altındaki çocukları ve ergenleri tespit edip erken müdahale etme konusunda yardımcı olabilir.

Öğrencilerin sağlıklı narsisizme sahip olması ve öz yeterlik algılarının yüksek olması hedeflerine ulaşabilmeleri açısından gerekli olabilir. Yukarıdaki yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, öğrencilerin öz yeterlik algılarının narsisizm düzeyleri ile ilişkili olabileceği düşünülebilmektedir. Bu anlamda ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının araştırılması önemli görülmüştür.

Türkiye'deki alan yazın taraması sonucunda, çocukluk çağı narsisizmi ile öz yeterlik arasındaki ilişkiye yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı görülmektedir. Özellikle narsisizm ile ilgili yapılan araştırmalar daha çok yetişkinler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çocuk ve ergenler ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Hem Türkiye'de hem de yurt dışında bu araştırmada yer alan değişkenlerin hepsini ele alan çalışmaların bulunmaması ve bu alanda var olan eksikliği gidermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ileride öz yeterlik ve narsisizm kavramının başka değişkenlerle olan ilişkisinin incelenmesi, farklı çalışma gruplarıyla benzer araştırmaların yapılması bu alandaki çalışmalara katkı sağlayacaktır.

1.3. Problem cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır, çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

1.4. Alt problemler

1. Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, akademik başarı, anne-baba eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
3. Ortaokul öğrencilerinin narsisizm düzeyleri cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, akademik başarı, anne-baba eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

1.5. Varsayımlar

Ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma şu temel varsayımlara dayanmaktadır.

1. Örnekleme yer alan bireyler Çocuklar için Öz Yeterlik Ölçeği ve Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği'nin maddelerini objektif bir şekilde yanıtlamışlardır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Yalova ili Çınarcık ilçesinde 3 farklı ortaokulda öğrenim gören öğrencilerden sağlanan verilerle sınırlıdır.
2. Araştırmanın verileri Çocuklar için Öz Yeterlik Ölçeği, Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'ndan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Narsisizm: Sosyal-kişilik görünümündeki narsisizm, görkem, öz-sevgi ve şişirilmiş bir öz-bakış duygusu ile karakterize olmuş bir özelliktir (Hirschi ve Jaensch, 2015). Narsisizm özelliği, görkemli ancak savunmasız benlik görüşlerini içerir (Thomaes, Stegge, Bushman, Olthof ve Denissen, 2008).

Çocukluk Narsisizmi: Çocukların kendilerini diğerlerinden daha üstün hissetmeleri, ayrıcalıklara sahip olduklarına inanmaları, kendilerine hayranlık duymalarıdır (Kernberg Bardenstein, 2009). İstedikleri hayranlığı aldıklarında, dünyanın tepesinde hissetmeleri; ama yokken toprağa batmak gibi hissetmeleridir (Brummelman ve Gürel, 2018).

Öz Yeterlik: Öz yeterlik, insanların hayatlarını etkileyen olayları kontrol edebilmeleri ve belirli performans gösterebilmeleri için kendi yetenekleri hakkındaki inançları olarak tanımlanır (Bandura, 1997).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Araştırmanın kuramsal çerçevesi

2.1.1. Sosyal öğrenme kuramı

Davranışçı kuramların, insan işleyişinin dış uyaranlardan kaynaklandığını varsaydıklarından dolayı öz süreçlere ilgi göstermedikleri (Pajares, 2002), insanın öğrenme sürecini ve insan davranışlarının karmaşık yapısını açıklamada yetersiz kalmasından dolayı farklı eleştirilere maruz kaldığı ve bu eleştirilerden hareketle “Sosyal Öğrenme Kuramı”nın geliştiği belirtilmektedir (Bayrakçı, 2007).

Bandura’ya göre ise iç gözlemsiz bir psikolojinin insan işleyişinin karmaşıklığını açıklayamadığı, insanların çevre güçleri tarafından şekillendirilen veya gizli iç dürtülerin yönlendirdiği organizmalar değil; kendilerini organize eden, kendi kendini düzenleyen, yaşamda aktif şekilde yer alan varlıklar olduğu savunulmaktadır (Pajares, 2002). “Sosyal Bilişsel Kuram” olarak da adlandırılan bu kuramın insanın sosyal bir varlık olduğunu, öğrenme sürecinde edilgen olmadığını, iç ve dış faktörlerin insanın öğrenmesinde etkili olduğunu savunduğu ifade edilmektedir (Bayrakçı, 2007). Öğrenmeyi açıklayan diğer kuramlardan farklı olarak sosyal öğrenme kuramının insanı davranış ve öğrenme süreçlerinde aktif, güvenilir, kendini düzenleyen rolde kabul ettiği söylenebilir.

Julian Rotter, davranışçı yaklaşımı yararlı bulmasına rağmen insan davranışlarının nedenlerinin çok daha karmaşık olmasından sebeple geleneksel davranışçı bakış açısını yeterli bulmayan kişilik psikologlarından biridir (Burger, 2006). Julian Rotter’in sosyal öğrenme teorisindeki ana fikir, kişiliğin bireyin çevresiyle olan etkileşimini temsil etmesidir (Mearns, 2004). Rotter’e göre insan davranışını anlamak için, kişinin hem bireyi (geçmiş öğrenme ve deneyimlerini) hem de çevreyi (kişinin tanıdığı ve yanıt verdiği uyarıcıları) dikkate alması gerektiği ifade edilmektedir (Bayrakçı, 2007). Rotter’in kişiliği ve dolayısıyla davranışları her zaman değişebilir olarak gördüğü, kişinin düşünme şekli veya çevresi değiştiğinde davranışlarının değişeceğini ileri sürdüğü ifade edilmektedir (Mearns, 2004).

Sosyal öğrenme üzerinde çalışarak çeşitli araştırmalar yapan bir diğer kuramcının da Albert Bandura olduğu ve “Sosyal Öğrenme Kuramı”nın, Bandura tarafından bireylerin nasıl öğrendiklerini açıklamak için önerildiği belirtilmektedir (Malone, 2002). Bandura’nın bireylerin sadece ödül ve ceza yöntemiyle öğrenmediklerini, düşünme, hafıza, bilgiyi işleme gibi süreçlerin de öğrenmede önemli kaynaklar olduğunu belirttiği ve yaklaşımına “Sosyal-Bilişsel Kuram” adını verdiği ifade edilmektedir (Burger, 2006). Bandura (1999)’ya göre; içsel durumlar, çevre ve davranışlar karşılıklı etkileşim halindedir ve davranışların şekillenmesinde de bu etkileşimin rolü büyüktür. Bu doğrultuda bireylerin kendi gelişimlerini sağlamada aktif katılımcılar oldukları söylenebilir.

2.1.2. Öz yeterlik

Sosyal bilişsel teorinin özünde yer alan öz yeterlik inancı, bireyin belirli performansı elde etmek için gereken etkinlikleri düzenleme ve yürütme yeteneklerine dair kendi kapasitesi ile ilgili inançları olarak ifade edilmiştir (Bandura, 1994). Öz yeterlik, yetenekli olmaktan ziyade kişinin kendi yeteneklerine güvenmesi inancı ile ilgilidir (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005). Öz yeterlik algılanan bir beceri, özel ve önemsiz eylemler gerçekleştirme yeteneğine dair inanç olarak değil, bireyin belli şartlar altında yetenekleriyle yapabileceğine inanması, değişen ve zorlu durumlardaki becerileri ve yetenekleri koordine etme ve yönetme yeteneğiyle ilgili olan inancı olarak tanımlanmaktadır (Maddux, 2012). Öz yeterlik ayrıca, görevlerde başarıya ulaşıp ulaşılmadığından etkilenebilir ve bu nedenle yaşanan son olaylara bağlı olarak değişebilir (Brookes, 2015).

Bandura (1994), öz yeterlik inançlarının insanların kendilerini nasıl hissettiğini, nasıl motive ettiğini, bir durum karşısında nasıl düşüneceğini ve nasıl davranacağını etkilediğini belirtmiştir. Öz yeterlik inancının bireylerin isteklerine yönelik ne kadar çaba sarf ettiklerini, zorluklar karşısında ne kadar sebat ettiklerini ve engellere rağmen mücadeleye devam etme konusundaki kararlılıklarını etkilediği ifade edilmektedir (Schwarzer ve Luszczynska, t.y.). Öz yeterliğin anlaşılması gereken üç ana yönünün olduğu; birincisinin, öz yeterliğin kişinin belirli bir görevi yerine getirme yeteneği ile ilgili inançları olduğu, ikincisinin, öz yeterliğin zamanla değiştiği için dinamik bir yapıya sahip olduğu son olarak da öz yeterlik inançlarının performansı etkilediği vurgulanmaktadır (Erel, 2000). Bu durumda, aynı becerilere sahip insanların farklı performans seviyeleri gösterebileceği söylenebilir. Bir fark yaratabilmenin bilincinde olan insanların kendilerini iyi hissettikleri ve bu yüzden inisiyatif aldıkları; ancak kendilerini çaresiz olarak algılayan insanların mutsuz ve eyleme geçmek için motive olmadıkları belirtilmektedir (Flammer, 2001).

Öz yeterlik inancının insan motivasyonu, refahı ve kişisel başarı için temel unsur olduğu; çünkü insanların eylemlerinin arzu ettikleri sonuçları üretebileceklerine inanmadıkları sürece zorluklar karşısında harekete geçme veya sebat etme konusunda çok az çaba gösterdikleri ifade edilmektedir (Pajares, 2002). Bir durumla ya da zorluklarla baş etme konusunda gerekli beceriye sahip olan ancak yeterli öz yeterlik inancına sahip olmayan kişi bu becerileri harekete geçiremeyecektir (Yıldırım ve İlhan Özgür, 2010). Öz yeterlik; faaliyetlerin seçimini, çabayı, sebat ve başarıyı etkiler (Schunk, 2001). Yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip bireylerin zorluklar karşısında kendi yeteneklerine güvendikleri, zorlu görevlerde kendilerini motive ettikleri; buna karşılık düşük öz yeterliliğe sahip bireylerin kendilerinden şüphe etme eğiliminde oldukları ve engeller karşısında endişe duyarak zorlu görevleri tehdit olarak algıladıkları belirtilmektedir (Schwarzer ve Warner, 2013).

2.1.3. Öz yeterlik gelişimi

Yaşamın farklı dönemlerinde başarılı olmak için belirli yetkinliklere sahip olmak gerekebilir. Yaşam boyunca veya yaşamın herhangi bir döneminde insanlar, yaşamlarını ne kadar etkili bir şekilde yönettikleri konusunda büyük ölçüde değişiklik gösterirler (Bandura, 1994).

Yeni doğan bir bebeğin benlik duygusuna sahip olmadan dünyaya geldiği, öz yeterlik inancının temel yapısının ilk üç veya dört yıl içinde geliştiği belirtilmektedir (Flammer, 2001). Bandura (1994)'ya göre; bebekler deneyimleri sonucunda kendi hareketleriyle yarattıkları etkiyi fark ederler. Örneğin; bir çingirak salladıklarında sesin çıkması, hareketli vuruşlarla beşiğin sallanması, ya da çığlık atıklarında yetişkinlerin yanlarına gelmesi bebeklerin eylemleri sonucunda etkiye sahip olduklarını fark ettirir. Bebeklerin keşfettikleri bu deneyimler de öz yeterlik gelişiminin temelini oluşturur (Vardarlı, 2005).

Öz yeterlik ile ilgili ilk deneyimlerin yaşandığı yerin aile olduğu ve yaşamın erken döneminde çocuğun çevre ile olan iletişimine ebeveynlerin aracılık ettiği ifade edilmektedir (Pastorelli, Caprara, Barbaranelli, Rola, Rozsa ve Bandura, 2001). Bebeklerin davranışlarına duyarlı olan, fiziksel, sosyal, dilsel ve bilişsel gelişimi için zenginleştirilmiş ortam yaratan, çevreyi keşfetmesi için hareket özgürlüğüne izin veren ebeveynlerin, çocuklarının başarı deneyimleri yaşayarak yeterlik duygularıyla ilgili olumlu yargılara sahip oldukları belirtilmektedir (Sert, 2017).

Çocukların yaşamlarının önemli dönemlerinden birinin de okula başlama dönemi olduğu söylenebilir. Okul çocukların bilişsel yeteneklerini geliştirdiği, bilgi edindiği ve topluma

etkin biçimde katılmak için gerekli problem çözme becerilerini kazandıkları merkezler olarak nitelendirilmektedir (Vardarlı, 2005). Öz yeterlik sıklıkla öğrenmeyi ve performansı etkileyen önemli motivasyon faktörü olarak tanımlanmaktadır (Niemivirta ve Tapola, 2007). Kendi kendine yeten öğrencilerin yeteneklerinden şüphe edenlere göre daha çok çalıştıkları, bir göreve daha uzun süre devam ettikleri ve zorluklarla karşılaştıklarında daha az olumsuz duygusal reaksiyon gösterdikleri belirtilmektedir (Zimmerman, 2000). Öğrencilerin öz yeterliklerinin hedefler, sosyal modeller, ödüller, sosyal karşılaştırmalar ve geri bildirimler gibi değişkenlerden etkilendiği ifade edilmektedir (Flammer, 2001).

Bilişsel becerilerin gelişimine yönelik öğrenme ortamları yaratma görevinin öğretmenlerin yeteneklerine ve öz yeterliklerine dayandığı ve çocukların kendi yeteneklerini değerlendirmelerinin öğretmenlerin değerlendirmelerinden önemli ölçüde etkilendiği ifade edilmektedir (Pastorelli et al., 2001). Öğretme yeteneği konusunda yüksek yeterliğe sahip olan öğretmenler, öğrencilerini motive edebilirler ve bilişsel becerilerini artırabilirler (Bandura, 1994). Benzer şekilde öz yeterliği yüksek öğretmenlerin zorlu aktiviteler geliştirebildikleri, öğrencilerin başarılı olmalarına yardımcı olabildikleri ve öğrenmede zorluk çeken öğrencilere sebat edebildikleri belirtilmektedir (Schunk, 2001). Bu etkilerin öğrencilerin öğrenmelerini arttırabileceği ve öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olabileceği düşünülebilir. Ancak öz yeterliliği düşük olan öğretmenlerin ise, yeteneklerini aştığına inandıkları aktiviteleri planlamaktan kaçınabilecekleri, zorluk çeken öğrencilerle devam edemeyebilecekleri ifade edilmektedir (Schunk, 2001).

Öz yeterlik inancının yaşamın tüm büyük geçişlerinde düzenleyici bir işlevi olduğu ve bu işlevin özellikle ergenlik döneminde daha da önem kazandığı belirtilmektedir (Caprara et al., 1998). Bu dönemde bireylerin sorumluluk almayı, ergenlik değişiklikleriyle (fiziksel-duygusal-cinsel) başa çıkabilmeyi öğrenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Bandura, 1994). Ergenlik döneminde bireylerin içinde buldukları tehlikeli durumlarla, sorunlu konularla başarılı bir şekilde nasıl başa çıkılacağını öğrenerek öz yeterlik duygularını güçlendirebilecekleri belirtilmektedir (Vardarlı, 2005).

Yaşamın her döneminde problemler olduğu, ergenlik döneminin de genellikle psiko-sosyal bir karmaşa dönemi olarak nitelendirildiği belirtilmekte ancak ergenlerin birçoğunun bu dönemi aşırı rahatsızlık veya anlaşmazlık yaşamadan geçirebilecekleri ifade edilmektedir (Telef ve Karaca, 2011). Ancak ergenliğe engelleyici bir yetersizlik duygusu ile giren gençlerin çevresel taleplere karşı hassas ve kırılğan, strese karşı savunmasız olacakları da vurgulanmaktadır (Bandura, 1994). Buna karşılık, öz yeterlik konusunda yüksek bir

anlayışa sahip gençlerin ergenliğin geçiş stresleriyle başa edebilme, yetkinlikleri geliştiren faaliyetleri takip etme, riskli ya da antisosyal davranışlarda bulunmaya yönelik akran baskılarına direnme konusunda daha donanımlı oldukları belirtilmektedir (Caprara et al., 1998).

2.1.4. Öz yeterliğin kaynakları

İnsanların yeterlikleri hakkındaki inançlarının dört temel kaynak tarafından geliştirilebildiği bu kaynakların da; başarı deneyimleri, dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve fiziksel ve duygusal durum olduğu ifade edilmektedir (Arslan, 2012). Başarı deneyimlerinin; güçlü bir yeterlik hissi yaratmanın en etkili yolu olduğu ve başarıların, kişinin yeterliğine yönelik sağlam bir inanç geliştirmesine destek olduğu belirtilmektedir. (Bandura, 1994). Bireylerin görev ve aktivitelere katılıp, eylemlerinin sonuçlarını yorumladıkları, sonraki görevlere veya aktivitelere katılma yetenekleri hakkında inanç geliştirdikleri ve yaratılan inançlarla uyum içinde hareket ettikleri, bunun sonucunda da başarılı olarak algılanan sonuçların öz yeterliliği arttırdığı; başarısızlık olarak yorumlananlarında düşürdüğü ifade edilmiştir (Pajares, 2002).

Dolaylı yaşantıların; öz yeterlik inancı yaratmada başarı deneyimleri kadar güçlü olmadığı ancak insanların kendi yeteneklerinden emin olmadıkları veya önceden sınırlı bir deneyime sahip oldukları durumlarda önemli hale geldiği belirtilmektedir (Pajares, 2002). Bireyin önceden çok az tecrübesi olduğu durumlarda dolaylı yaşantıların önemli olduğu söylenebilir. Öz yeterlik inancının, başkalarının davranışlarını ve bu davranışların sonuçlarını gözlemlemekten etkilendiği kişinin bu gözlemler sonucunda elde ettiği bilgileri, gözlemlediği kişiyle benzer olduğuna inandığı ölçüde kendi davranışları ve sonuçları hakkında beklentiler oluşturmak için kullandığı ifade edilmektedir (Maddux, 2012). İnsanların kendilerine benzeyen kişilerin ısrarlı bir şekilde çaba sarf etmelerini gözlemlemelerinin, kişinin de inançlarını artıracacağı; tersine, kendilerine benzeyen kişilerin bir davranışı olumsuz sonuç yaşayarak gerçekleştirdiğini görmelerinin ve başarısızlıkları gözlemlemenin kişinin kendi yeterliği hakkında şüpheler uyandıracığı belirtilmektedir (Bandura, 1999).

Sözel ikna; kişilerin çevrelerindeki insanlar tarafından başarabileceklerine yönelik ikna edilmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Arslan, 2012). Sözel iknanın, beceri ya da yetenek seviyesini artırmaktan ziyade daha çok yapabilirlik inancını artırmak için kişinin öz yeterliğini değerlendirmesini sağladığı belirtilmektedir (Telef ve Karaca, 2011). Bireylerin

diğerlerinden aldıkları sözel iknalar sonucunda öz yeterlik inancı yarattıkları ve geliştirdikleri ancak sözel iknaların, boş ilham verici övgülerle karıştırılmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Pajares, 2002). Bandura (1999), insanların kendilerine inanmaya ikna edilirse daha fazla çaba göstereceklerini ve bu durumda bireylerin başarı şanslarını arttıracaklarını belirtmiştir. Öz yeterlik inançlarının olumsuz değerlendirmeler yoluyla zayıflatılmasının, genellikle olumlu teşvik yoluyla bu inançları güçlendirmekten daha kolay olduğu ifade edilmektedir (Vardarlı, 2005). Benzer şekilde yeteneklerinden yoksun olduğuna ikna olmuş insanların zorlu faaliyetlerden kaçınma eğiliminde oldukları ve bu durumun bireyin aktivitelerini azaltmasına ve motivasyonunu düşürmesine neden olduğu belirtilmektedir (Bandura, 1994).

Fiziksel ve duygusal durumun; öz yeterlik inançlarının gelişmesinde etkili olan diğer bir kaynak olduğu söylenebilir. Kaygı, stres, uyarılma ve ruh hali gibi somatik ve duygusal durumların yeterlik inançları hakkında bilgi sağladığı ve bu gibi duygusal tepkilerin yeterlik algılarını azaltabileceği belirtilmektedir (Pajares, 2002). Bandura'ya göre (aktaran Schwarzer ve Warner, 2013), insanlar zor görevlerle karşı karşıya kaldıklarında orta seviyede uyarılma performanslarını kolaylaştırmada daha etkilidir, çünkü çok düşük ve çok yüksek uyarılma kişinin performansını engelleyebilir. Bu doğrultuda eğer insanlar rahatsız edici uyarılma yaşamazlarsa kendilerini daha yetenekli hissedebilirler. Pajares (2002)'e göre, öz yeterlik inançlarını arttırmanın bir yolu fiziksel ve duygusal refahı iyileştirmek ve olumsuz duygusal durumları azaltmaktır. Çünkü bireyler kendi düşünce ve hislerini değiştirme kabiliyetine sahip oldukları için öz yeterlik inançları, buna bağlı olarak bireylerin fizyolojik durumlarını da etkileyebilir.

2.1.5. Öz yeterlik inançlarının etkileri

Bandura (1993)'ya göre, öz yeterlik inançları insanların nasıl hissettiğini, düşündüğünü, davrandığını ve kendilerini nasıl motive ettiğini etkiler ve öz yeterlik inancı bu farklı etkileri dört ana süreçte ortaya çıkarır. Bunlar; bilişsel süreçler, güdüsel süreçler, duygusal süreçler ve seçme süreçleridir.

2.1.5.1. Bilişsel süreçler

Öz yeterlik inancının bilişsel süreçler üzerindeki etkileri çeşitli biçimlerde olabilir. Bandura (1994)'ya, amaçlı olan birçok insan davranışı hedefleri içeren bir öngörü ile düzenlenir ve bu kişisel hedef belirleme süreci kişinin yeteneklerini değerlendirmesinden etkilenir. Öz yeterlik algısı güçlü olan insanların kendileri için daha yüksek hedefler

belirledikleri ve bu hedeflere bağılı oldukları belirtilmektedir (Bandura, 1993). Kişinin bir durumla ilgili çaba göstermesi için kendi kapasitesine olan inancının yüksek olması gerekmektedir (Telef ve Karaca, 2011).

İnsanların yeterlikleri hakkındaki inançlarının beklenti senaryolarını şekillendirdiği; yüksek yeterlik inancına sahip olanların, performansları için olumlu destek sağlayan başarı senaryoları canlandırdıkları ancak yeterliklerinden şüphe duyanların ise başarısızlık senaryoları canlandırarak yanlış gidebilecek şeyler üzerinde fazlaca durdukları ifade edilmektedir (Bandura, 1994). Bu yüzden kişilerin kendinden şüphe duyarken başarılı olmalarının zor olduğu söylenebilir.

Önemli sonuçları olan başarısızlıklar, aksilikler ve çevreden gelen talepler karşısında görev odaklı kalabilmek için güçlü yeterlik duygusunun gerekli olduğu ifade edilmektedir (Vardarlı, 2005). Kendi yeterlikleri ile ilgili şüphe duyanların, gittikçe analitik düşüncelerinde daha düzensiz hale gelip isteklerinde gerileme ve performans seviyelerinde düşüş yaşamaya başladıkları; buna karşılık, güçlü bir yeterlik hissi yaşayanların kendilerine zorlu hedefler belirledikleri ve performansa katkı sağlayan analitik düşünme becerisini kullandıkları belirtilmektedir (Bandura, 1994).

2.1.5.2. GÜDÜSEL SÜREÇLER

Bandura (1993)'ya göre, insanlar kendilerini motive ederler, yapabilecekleri hakkında inançlar oluştururlar, kendileri için hedefler belirlerler, planlama yaparlar ve gerçekleştirmek üzere tasarlanan eylemler için harekete geçerler. Bireyler hedeflere yönelik davranışlarına yön verirler ve hedeflerine ulaşana kadar çaba göstermek için güdülenirler (Bandura, 1994). Bundan dolayı öz yeterlik inancının motivasyon üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Öz yeterlik inançlarının insanların kendileri için koydukları hedeflerini, ne kadar çaba harcadıklarını, zorluklar karşısında ne kadar zaman sebat edeceklerini ve başarısızlıklara karşı dirençlerini belirlediği ifade edilmektedir (Vardarlı, 2005). Yetenekleriyle ve kendileriyle ilgili şüpheleri olan insanların çabuk pes ettikleri, yetenekleri konusunda güçlü bir inanca sahip olanların, zorlukların üstesinden gelemedikleri zaman büyük çaba harcadıkları belirtilmektedir (Bandura, 1994).

2.1.5.3. DUYUŞSAL SÜREÇLER

Öz yeterlik inancının kaygının ortaya çıkmasında önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Tehditler üzerinde kontrol uygulayabileceklerine inanan kişilerin rahatsız edici düşünce kalıpları canlandırmadıkları; ancak tehditleri yönetemediklerine inanan kişilerin kaygıyı

yüksek seviyede hissedip çevrelerindeki birçok şeyi tehlikeyle dolu olarak gördükleri belirtilmektedir (Bandura, 1994). Algılanan yeterlik beklentisi az olduğunda birey için cesaret edemediği işlerin çeşitli kaygı belirtilerine yol açtığı; ancak yeterlik beklentisi yükseldikçe kaygı belirtilerinin de azaldığı ifade edilmektedir (Vardarlı, 2005).

2.1.5.4. Seçme süreçleri

Öz yeterlik inançları, kişilerin bulunduğu çevreyi ve yapacakları aktivitelerin seçimini etkileyen önemli faktörlerden biridir (Telef ve Karaca, 2011). Bu yüzden öz yeterlik inancının insanların yaşamlarını şekillendirdiği söylenebilir. Bandura (1994)'ya göre, insanlar başa çıkma yeteneklerini aştığına inandıkları faaliyetlerden, durumlardan kaçınıp baş edebilecekleri faaliyetleri seçerler ve bu seçimler yoluyla insanlar yaşamlarını belirleyen farklı yetkinlikler, ilgi alanları ve sosyal ağlar geliştirirler.

Kariyer seçimi ve gelişiminin, öz yeterlik inancının seçimle ilgili süreçler yoluyla yaşamın seyrini değiştirmesinin bir örneği olduğu ve insanların öz yeterlik algıları ne kadar yüksek olursa kariyer seçeneklerinin de daha geniş olacağı belirtilmektedir (Bandura, 1994). Ancak yeterlik beklentisinin doğru algılanmasının kişinin potansiyelini kullanabilmesi açısından önemli olduğu, yeterlik beklentisinin abartılmış olmasının kişiyi başarısızlığa sürüklerken yeterlik beklentisinin aşırı eksik hissedilmesinin de kişilerin potansiyellerini kullanmasını engellediği ifade edilmektedir (Vardarlı, 2005).

2.1.6. Narsisizm

2.1.6.1. Narsisizm kavramı

Narsisizm kavramını ilk olarak mitolojik karakter Narkissos biçiminde tanımlayanların eski Yunanlılar olduğu belirtilmektedir (Labuschagne, 1996). Bir dağ perisi olan Ekho'nun, bir gün Narkissos adındaki yakışıklı bir avcı ile karşılaştığı, Ekho'nun bu genç avcıya aşık olduğu ancak Narkissos'un bu sevgiye karşılık vermediği ifade edilmektedir. Ekho'nun bu durum karşısında günden güne eriyerek, sesinin sadece bir yankısı kalana kadar yok olup gittiği, intikam tanrıçası Nemesis'in Narkissos'u kendi görüntüsünü yakaladığı bir su havuzuna çekerek cezalandırdığı, su birikintisine bakan Narkissos'un orada kendi yansıması görüp ve kendi yansıması olduğunu fark etmeden ona aşık olduğu ve Narkissos'un havuzun önünde, kendisini seyrederek ömrünü tükettiği belirtilmektedir (Yakeley, 2018).

Havelock Ellis'in 1898'de Narsisizm kavramını Narkissos miti ile ilişkilendirerek, yoğun otoerotizm durumları veya birinin kendi cinsel bedeniyle meşgul olma durumu olarak

tanımlayan ve narsisizmi klinik bir kavram olarak açıklayan ilk teorisyen olduğu ifade edilmektedir (Peker, 2015). Otto Rank'ın 1911'de narsisizme odaklanan ilk psikanalitik makaleyi yazdığı, bu makalede narsisizmi cinsel olmayan kibir ve öz sevginin bir özelliği olarak nitelendirdiği belirtilmektedir (Karakuş, 2017). Freud'un 1914'te, "Narsisizm Üzerine: Bir Giriş" adlı makalesi ile narsisizmi yaşam boyunca devam eden, sıralı aşamalardan geçen evrensel bir gelişim süreci olarak kavramlaştırarak narsisizm üzerine ilk önemli çalışmasını yaptığı, bu çalışmasında narsisizm kavramını libidinal yatırım ile ilişkilendirdiği ifade edilmektedir (Labuschagne, 1996). Birincil narsisizm, egoyu dış cisimlerden ayırmadan önce bir bireyin egosuna yatırılan libidoya atıf yapan narsisizm türü olarak tanımlanmaktadır (Garcia, 2009). Freud'a göre her insanın birincil narsisizm olarak adlandırılan bir narsisizm ölçüsü ile donatıldığı, narsisizmin ölçüsünün aşırı olmadığı sürece çocuğun sağlıklı bir öz-saygı deneyimleyebileceği ve birincil narsisizmin olgunlaşarak ilişkilere dağılacağı belirtilmektedir (Labuschagne, 1996). İkincil narsisizmin, narsisizmin patolojik yönünü ifade ettiği ve başkalarına yönlendirilmesi gereken aşk ya da libidonun, kendine doğru yönlendirilmesinden dolayı sağlıklı olduğu ifade edilmektedir (Garcia, 2009). Freud'un yine aynı çalışmasında narsistik ve anaklitik yönelim arasında ayırım yaptığı; narsistik yönelimin, bir kişinin kendini sevmesi ve kendini geliştirmesi ile ilgili olduğu, anaklitik yönelimde ise en önemli motivasyonun bir başkasının sevgisi ve güçlendirilmesi olduğu belirtilmektedir (Labuschagne, 1996).

Narsisizm kavramının modernleştirilmesinde ve narsistik kişilik bozukluğu yapısının şekillendirilmesinde en büyük etkiye Heinz Kohut ve Otto Kernberg'in ilgili teorilerinin sahip olduğu ifade edilmektedir (Yakeley, 2018). Freud'un narsisizmin patolojik olduğu inancının aksine, Heinz Kohut'un narsisizmin sağlıklı olabileceğine inandığı, Kohut'un narsisizmin çocuklukta ebeveynlerin çocuklarıyla empati kurmamasının bir sonucu olarak ortaya çıktığını öne sürdüğü belirtilmektedir (Garcia, 2009). Kohut'un "Kendilik Psikolojisi" yaklaşımında, çocukların ideal olarak empatik-duyarlı bir çevrede doğduğunun savunulduğu, bu ortamda çocuğun kendisi ve ebeveynleri arasında ayırım yapamadığı ifade edilmektedir (Labuschagne, 1996). Gelişimin erken evrelerinde, çocuğun özünün ebeveynlerin duyarlılığına bağlı olduğu ve ebeveynlerin duyarlılığının çocuğun oluşturacağı benlikle ilişkili psikolojik yapıların kaynağı olduğu belirtilmektedir (Garcia, 2009). Hotchkiss (aktaran Akıncı, 2015), Kohut'un narsistik karakterini "öz benlik saygısı düşük, acımasız, muhtaç, depresif, derin bir güvenilmezlik, değersizlik ve reddetme duygusu içinde olan insan" olarak tanımlamaktadır.

Buna karşılık, Kernberg'in “Nesne İlişkileri” yaklaşımının narsisizmin psikolojik gelişiminde saldırganlığı ve çatışmayı vurguladığı, bu “çatışma modelinde” erken çocukluk dönemindeki soğuk, kayıtsız veya saldırgan ebeveyn figürleri deneyimlerinin, çocuğu bir geri çekilme olarak uzmanlık duyguları geliştirmeye zorladığı ve bu duyguların çocukta iyi nesnelere içselleştirememesindeki öfkesine karşı savunan patolojik görkemli bir öz yapıya dönüştüğü belirtilmektedir (Yakeley, 2018). Patolojik olarak narsistik bireylerde idealleşme, aşağılanma ve bölünme ilkel savunma mekanizmalarının baskın; üzüntü, suçluluk ve yas kapasitesinin eksik olduğu ve asıl etkilerinin utanç, kıskançlık ve saldırganlık olarak ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Labuschagne, 1996).

Kohut ve Kernberg tarafından vurgulanan narsistik karakterin tanımı ve kavramın daha sonraki araştırmacılar tarafından detaylandırılmasının, narsistik kişilik bozukluğunun ilk kez Zihinsel Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabının üçüncü revizyonuna dahil edilmesine yol açtığı ve narsistik kişilik bozukluğu için tanı kriterlerinin çoğunlukla Kohut ve Kernberg'in çalışmalarına dayandığı belirtilmektedir. (Akıncı, 2015). Narsistik kişilik bozukluğu DSM V'te (2013), büyülenmeci tavır, sınırsız güç, özel olduğuna inanma, aşırı beğenilmek isteme, hak sahibi olduğunu düşünme, empati yapamama, kibirli davranış ve tutum sergileme ölçütleriyle yer almaktadır (Torun, 2016).

Narsisizmin haz için içe dönme, emniyet ve özgüven için diğerlerinden ziyade kendine güvenmeyi içerdiği, narsistlerin güç ve prestijle meşgul olma eğiliminde oldukları, kendilerini diğerlerinden daha güçlü, önemli, yetenekli ve güzel oldukları inançlarıyla geliştirdikleri belirtilmektedir (Buss ve Chiodo, 1991). Bu bireylerin makul olmayan beklentilere sahip, hassasiyetten yoksun ve başkalarına karşı kayıtsız olmaları diğer özellikler arasında sayılmaktadır (Garcia, 2009). İlişkilerinde bencil olarak tanınan bu kişilerin başkalarını sevme konusunda başarısız oldukları gibi kendilerini sevmeye de başarısız oldukları görülmektedir (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013). Narsisizmin bir kendini sevme şekli olarak tanımlandığı, ancak kişinin kendini sevmemesinden kaynaklandığı, narsisizmin öz-sevgiden ziyade, saldırgan eğilimlere karşı geliştirilen savunma mekanizması olduğu ve kişilerarası ilişkilerde kabul edilmeyen bireyin kendine yönelmesi, sevginin benliğe nefret olarak yansması olduğu belirtilmektedir (Gürsu ve Apaydın, 2016).

2.1.6.2. Narsisizm boyutları

Emmons'un 1987 tarihli çalışmasında narsisizmin yapısı ile ilgili liderlik/otorite, kendine hayranlık/kendiyle ilgililik, üstünlük/büyüklenmecilik ve sömürücülük/hak iddia etme olmak üzere dört farklı boyut tanımlamış olduğu, daha sonra Raskin ve Terry'nin (1988), bu faktörlerin sadece bir kavramı ifade etmediğini söyleyerek yedi faktörlü yeni bir yapı ortaya koydukları belirtilmektedir. Bu faktörlerin otorite, teşhircilik, sömürücülük, kendine yeterlik, hak iddia etme, üstünlük ve kendini beğenme olduğu ifade edilmektedir (Bolelli, 2018).

Otorite, narsist bireylerin özellikle iş yaşamında liderlik becerilerine katkıda bulunması konusunda onlara destek olan en önemli boyutlardan birisi olarak tanımlanmaktadır (Altun, 2015). Hem başarıya ve takdire ilişkin tutkularının fazla olması hem de güçlü, gösterişli ve iddialı olmalarından dolayı narsist bireylerin eğitim, iş ve toplumsal alanlarda lider konumunda buldukları ifade edilmektedir (Ashmawy, 2016). Narsistik kişiliğin teşhircilik boyutu ön planda olma, dikkat çekme, ilgi bekleme isteğini ifade etmektedir (Yurdakul, 2015). Sömürücülük, narsist bireyde görülmesi beklenen ve istediği bir şeyi elde etmek için kendi çıkarları uğruna başkalarını kullanma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Ashmawy, 2016). Narsist bireylerin görkemli benliklerini koruyabilmeleri için övgüye ihtiyaç duydukları ve bu nedenle kurdukları ilişkilerin gerçek bir ilişki değil güçlerini onaylatmak için diğer insanların kullanıldığı bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Labuschagne, 1996). Kendine yeterlik boyutu, narsist bireylerin kendilerini eşsiz biriymiş gibi düşünmeleri ve her şeye güçlerinin yeteceğine inanmaları olarak ifade edilmektedir (Yurdakul, 2015). Kendine yeterlik, dışsal onaylama kaynaklarına bağımlılığa karşı narsistik bir savunmayı temsil eder (Labuschagne, 1996). Kendilerini aşırı sevmeleri onların kendilerine yeterli olduğunu hissettirse de aslında narsistlerin sevgi yönünden eksik oldukları belirtilmektedir (Yurdakul, 2015). Hak iddia etme boyutu, narsist bireylerin kendilerini diğer insanlardan daha özel, daha ayrıcalıklı olarak kabul ettikleri şeklinde ifade edilmektedir (Ashmawy, 2016). Görkemli bir öz yapı, hak ve ayrıcalık kavramlarıyla sürdürüldüğünden bu ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak için farklı davranışlar sergilenebilir (Labuschagne, 1996). Bu kişilerin diğer insanları kendilerinden aşağıda gördükleri ve sıradan biriymiş gibi davranılmasının narsist bireyleri oldukça rahatsız ettiği belirtilmektedir (Ashmawy, 2016). Benzer şekilde narsistlerin doğal olarak diğer insanlardan daha üstün olduklarına inandıkları, kendilerini yetkinlik ve zekâ gibi aracı özellikler konusunda üstün gördükleri ancak sıcaklık ve kibarlık gibi toplumsal

özelliklerde başarılı olmadıkları ifade edilmektedir (Brummelman, Gürel, Thomaes ve Sedikides, 2018). Kendini beğenmenin narsist bireyler için önemli boyutlardan biri olduğu çünkü onlar için başkalarından önce kendilerinin geldiği ve diğerlerinin onlara hayran olmak için bu dünyada oldukları, yine başarı, zekâ, güzellik, güç gibi konularda herkesten iyi olmak istedikleri belirtilmektedir (Ashmawy, 2016).

2.1.6.3. Narsisizm tipleri

Günümüze kadar pek çok çalışmaya tartışma konusu olan narsisizm bazı araştırmacılar tarafından sadece patolojik olarak değerlendirilirken, bazıları tarafından ise narsisizmin sağlıklı olabileceği kabul edilmiştir (Atay, 2009). Narsisizmin yaşamı sürdürebilmek için gerekli unsurlardan biri olduğu çünkü insanların yaşamını devam ettirebilmek için ihtiyacı olan enerjiyi büyük ölçüde narsisizmden aldığı belirtilmektedir (Cihangiroğlu, 2012).

Sağlıklı narsisizm bireylerin hayatlarının daha iyi olabilmesi ve problemlerin üstesinden gelinebilmesi için bireyleri güdülemektedir (Yurdakul, 2015). Normal veya sağlıklı narsisizm egonun göreceli olarak istikrarlı olduğunu, fantezilerin içeriğinin gerçeklikten çok fazla ayrı olmadığını, yaratıcılık, başkalarıyla empati ve ölümün kabulü için gerekli olduğunu göstermektedir (Brown, 1997). Benlik saygısı ve sağlıklı narsisizmin, başkalarıyla sağlıklı bir şekilde ilişki kurmak, empati yapmak, gerçek dostluk ve samimiyetten zevk almak ve başkalarına güven vermek için de gerekli olduğu ifade edilmektedir (Lubit, 2002).

Normal narsisizmde kişinin kendisi ve yakın çevresiyle uyumlu olduğu, kişiye yönelik yapılan eleştirilerin kişinin özgüveni üzerindeki etkisinin düşük düzeyde olduğu ve kişinin kendisiyle ilgili görüş ve düşüncelerden beslenerek özgüvenini tatmin ettiği belirtilmektedir (Bolat ve diğerleri, 2016). İş yerinde veya okulda, sağlıklı narsisizme sahip olan kişilerin ekibe veya sınıfa destek olabilecekleri, projelerin yapılmasını sağlamaya yardım edebilecekleri, projenin başarılı olduğunu görmek için ellerinden geleni yapacakları ifade edilmektedir (Whitbourne, 2012).

Patolojik narsisizmde ise normal narsisizme göre daha problemleri davranışların olduğu görülmektedir (Bolat ve diğerleri, 2016). Kendini düşünmek, dikkat çekmek, başkalarının ihtiyaç ve duygularına duyarsızlık, empati eksikliği gibi davranışların patolojik narsisizme sahip olan bireylerde görüldüğü belirtilmektedir (Büyükgüngör, 2016). Patolojik narsisizme sahip olan bireyler diğer bireylerin düşüncelerine aşırı ihtiyaç duyarlar ancak bu düşünceleri önemsemeyen bir tavır takınmayı tercih ederler (Bolat ve diğerleri, 2016).

Patolojik narsisizmde kişinin büyüklenmeci, başkalarını önemsemeyen bir tavrı olsa da birey içten içe başka bireylerin düşüncelerini önemser ve onlardan gördüğü değerle desteklenir (Özözen Danacı, 2017). Patolojik anlamda narsist kişilerin kendilerini olduğu gibi kabul etmedikleri, bu nedenle gerçeği ayırt etme konusunda zorlandıkları, diğer kişileri gerçek anlamda kabul etme ve sevmeye konusunda güçlük çektikleri belirtilmektedir (Orhan, 2014).

Aşağıda normal ve patolojik narsisizmin özellikleri gösterilmiştir:

Tablo 1.

Normal ve Patolojik Narsisizmin Karşılaştırılması

Özellikleri	Normal Narsisizm	Patolojik Narsisizm
Özgüven	Gerçeğe uygun olarak dışa dönük ve yüksek özgüven	Görkemli
Güç, servet ve hayranlık arzusu	Gücün tadını çıkarabilir.	Her ne pahasına olursa olsun gücü sürdürür, peşinde normal engellemeler yoktur.
İlişkiler	Başkaları ve fikirleri için gerçekten endişelenir; başkalarını sömürmez veya değersizleştirmez.	Sosyal olarak uygun yanıtları ifade etme ile ilgili endişeleri vardır, başkalarını pişmanlık duymadan kullanır.
Otoriteye Karşı Tutum	Değişkendir.	Kendini normal kurallardan muaf olarak görür. Kendine fayda sağlayacağına inandığı durumlarda, geçici olarak otoriteye uyum sağlar.
Tutarlı Bir Yol İzleme Yeteneği	Değerleri vardır, planları takip eder.	Değerler eksiktir; kolayca sıkılır; sık sık rota değiştirir.
Altyapı	Benlik saygısının önemsendiği ve başkalarına karşı davranışlarda uygun sınırlamaların olduğu sağlıklı bir çocukluk yaşamıştır.	Benlik saygısı duygusunun zarar gördüğü ve/veya başkalarına karşı saygılı olması gerektiğini öğrendiği travmatik bir çocukluk yaşamıştır.

(Lubit, 2002).

2.1.6.4. Çocukluk çağı narsisizmi

Narsisizm, küçük çocuklarda kendini geliştirme sürecinin bir parçası olarak görülmektedir (Thomaes et al., 2008). Küçük çocukların tipik olarak kendi gerçek görüşlerini ideal görüşlerinden ayırt edemedikleri (Harter, 2006), bunun da kendi görüşlerinin gerçek dışı olarak olumlu olmasına neden olduğu (Marsh, Craven ve Debus, 1998), çocukların yaklaşık 7 veya 8 yaşlarına geldiklerinde, hem olumlu hem de olumsuz niteliklerin bir arada olduğu ve kendi görüşlerini geliştirmeye başladıkları belirtilmektedir (Thomaes et al., 2008). Bunu sebebinin, aynı yaş dönemindeki çocukların kendi görüşlerini sosyal karşılaştırmalara dayandırmaya başlamaları ile kendi görüşlerinin daha gerçekçi hale gelmesi olarak ifade edilmektedir (Harter, 2006). Bu nedenle narsisizmdeki bireysel farklılıkların bu yaşlardan sonra ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Klinik teorisyenler, narsisizmin ebeveynlerle işlevsel olmayan etkileşimlere dayanabileceğini belirtmişlerdir (Thomaes et al., 2008). Kernberg ve Kohut narsisizmin, ana baba dikkatinin ve rehberliğinin olmamasına (aktaran Thomaes ve diğerleri, 2008), Millon ise aşırı ebeveyn beğenisine (aktaran Thomaes ve diğerleri, 2008) cevap olarak ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Çocukluk döneminde ebeveynlerin empatiden yoksun tutumlarının, ihmallerinin, tutarsız davranışlarının çocukların kişilik bütünlüğünü oluşturmasını engelleyebileceği ve bu dönemde tamamlanmayan ruhsal ihtiyaçların patolojik narsisizmin gelişmesine yol açabileceği ifade edilmiştir (Özözen Danacı, 2017). Gelişim sırasında ebeveyn empatisine sahip olamamanın benlik saygısını geliştirmeyi engellediği, bunun sonucunda ise narsistik yetişkinin, hem benliğin irrasyonel olarak abartılmasından hem de aşağılık duygularından muzdarip olduğu ifade edilmiştir (Büyükgüngör, 2016). Diğer yandan narsisizmin ebeveynlerin çocuklarına aşırı değer vermesi ile de geliştiği; ebeveynlerin çocuklarını eşsiz ve sıra dışı bireyler olarak görmelerinin, çocuklarının niteliklerini abartarak olması gerekenden fazla değer vermelerinin “Başkalarından üstünüm”, “Ben buna değerim” algısı ile narsisizmin temelini oluşturduğu belirtilmiştir (Brummelman ve Gürel, 2018).

Ebeveyn etkileşiminin yanı sıra, sosyo-kültürel özelliklerin de narsisizmin gelişmesinde etkili olabileceği belirtilmiştir (Twenge, Konrath, Foster, Campbell ve Bushman, 2008). Özellikle, okullarda özgüvene yönelik çalışmaların, çocuklara “yetkin”, “benzersiz” ve “özel” hissetmeyi öğretme vurgusunun günümüz gençleri arasında narsisizm düzeylerini artırdığı, bu etkinin kendini tanıtmayı kolaylaştıran ve hatta küçük çocuklara bile kendileri

hakkında bilgi iletmek için bir aşama sunan sosyal ağ teknolojisinin ortaya çıkmasıyla daha da arttığı ifade edilmiştir (Thomaes, Brummelman, Reijntjes ve Bushman, 2013).

Normal çocuğun hayranlık duyma ihtiyacının aldığı yaşa uygun ilgi ile karşılanabildiği, kendisine şükranlarını ifade edebildiği ve başkalarının ona verdiklerine karşılık verebildiği belirtilmektedir (Kernberg Bardenstein, 2009). Narsistik çocukların ise, günlük yaşamlarında hem pozitif (gurur,) hem de olumsuz (utanç, öfke) duygularını yüksek düzeyde deneyimleyerek “aşırı duygusal uçlara” eğilimli oldukları belirtilmektedir (Thomaes et al., 2008). Narsistik çocuklar, kendilerine özgü yeteneklerle donatıldıklarına ve başarılı olduklarında başkaları tarafından kıskanıldıklarına inanarak benzersiz bir özelliğe sahip olduklarını düşündükleri için sürekli bir takdir edilme ve güvenceye ihtiyaç duydukları ifade edilmektedir (Kernberg Bardenstein, 2009).

Narsist bireylerin benlik görüşlerinin dışsal onaylamalara bağlı olduğu ve kendi görüşleri tehdit edildiğinde, duygusal ve agresif bir şekilde tepki vermeye meyilli oldukları belirtilmektedir (Thomaes, Reijntjes, Castro, Bushman, Poorthuis ve Telch, 2010). Çocuklarda ve ergenlerde narsisizm ile davranış sorunları arasında bağlantı olduğu vurgulanarak, narsistik gençliklerin özellikle alay edildiklerinde veya reddedildiklerinde saldırgan olmalarının muhtemel olduğu ifade edilmektedir (Thomaes et al., 2008). Narsisizmin genellikle problemliler olarak kabul edildiği, ancak zararları ve faydaları arasında bir denge olabileceği; örneğin narsistik gençlerin, otorite kazanma ve yaşamın çeşitli alanlarında yararlı olabilecek cazibe ve kendine güven becerileri görüntüsünü yayma konusunda yetenekli olmalarının mümkün olabileceği belirtilmektedir (Thomaes et al., 2013).

2.2. İlgili araştırmalar

Bu bölümde öz yeterlik ve narsisizm ile ilgili bazı araştırmalar sunulmuştur.

2.2.1. Öz yeterlik ile ilgili araştırmalar

Uluslararası literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında öz yeterlik ile akademik başarı, (Armum ve Chellappan 2016; Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 1996; Usher ve Pajares, 2006) performans, (Bouffard ve Bouchard 1990; Schunk, 1995; Schunk, Hanson ve Cox 1987), benlik imajı (Bacchini ve Magliulo, 2003; Connolly, 1989) arasında pozitif yönlü korelasyon; saldırganlık (Willemse, 2008) ve psikolojik semptomlar, (Bandura, Pastorelli, Barbaranelli ve Caprara, 1999; Ehrenberg, 1984; Jenkins, Goodness ve

Buhrmester 2002; Matsushima ve Shiomi, 2003; Muris, 2002) arasında negatif yönlü korelasyon olduğu görülmektedir.

Diğer yandan öz yeterlik ile ilgili problem çözme, öğrenme ve başarma (Campbell ve Hackett, 1986), anne baba tutumları, aile işlevleri (Coleman ve Karraker, 2000), kişilik, iyi olma, stres değerlendirmeleri, sosyal ilişkiler (Luszczynska, Gutierrez-Dona ve Schwarzer, 2005) gibi değişkenlerin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Campbell ve Hackett (1986), görev performansının, başarı veya başarısızlığın, göreve yönelik ilgisi ve performansın gücü üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında görev başarısı veya başarısızlığın öz yeterlik beklentilerinde değişikliklere neden olduğu; başarısızlık deneyiminin sonucunda öz yeterlik ve ilgi puanları düşerken, başarı deneyimi sonucunda aynı puanların arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Coleman ve Karraker (2000), öz yeterlik ve ebeveynlik kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ebeveyn öz yeterlik inançlarının, pozitif ebeveynlik uygulamaları, anne depresyonu, çocuk mizacı, sosyal destek olmak üzere ebeveynlik kalitesinin güçlü bir belirleyicisi olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda ebeveynlerin kendilerini bu zorlu rolle ilgili çeşitli görevleri yerine getirme konusundaki kabiliyetlerini öz yeterlik inançlarının etkilediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmada risk altındaki veya ebeveynlik konusunda halen zorluk yaşayan ebeveynlerin öz yeterlik algılarını değiştirmek için çeşitli müdahale yöntemleri önerilmiştir. Luszczynska, Gutierrez-Dona ve Schwarzer (2005), öz yeterlik ile kişilik, iyi olma, stres değerlendirmeleri, sosyal ilişkiler arasındaki ilişkileri incelemişler ve iyimserlik, öz düzenleme, benlik saygısı ile öz yeterliğin pozitif yönde ilişkili, anksiyete, depresyon, öfke ve olumsuz etkileri değerlendiren envanterlerle elde edilen sonuçlarla negatif ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Ulusal literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında öz yeterliğin daha çok öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik öz yeterlik düzeylerinin araştırıldığı görülmektedir. Yine ülkemizde ergenlerin öz yeterliklerine yönelik yapılan çalışmaların genellikle sosyal öz-yeterlik alanında olduğu görüşmüştür. Akkapulu (2005) ve Bilgin ve Akkapulu (2007), sosyal öz yeterliği yordayan bazı değişkenleri incelemişlerdir. Araştırmalar sonucunda sosyal öz yeterlik üzerinde öğrenilmiş güçlülük, problem çözme becerileri, ebeveynin evlilik uyum algısı, aileye ve akranlara bağlanma seviyesi, annenin destekleyici kişiler arası ilişkileri değişkenlerinin yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Sosyal öz yeterlik düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği Sayma (2001) tarafından yapılan diğer bir çalışmada anne baba tutumları ile sosyal öz yeterlik beklentileri arasında

ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda demokratik anne-baba tutumlarının sosyal öz yeterlik beklentilerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öz yeterlik ile algılanan sosyal destek ilişkisini inceleyen çalışmalarda, (Şencan, 2009; Yardımcı, 2007) algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik arasında anlamlı yönde ilişkinin olduğu saptanmıştır. Öz yeterlik ile spor çalışmalarının ilişkisinin incelendiği çalışmalarda, (Efe, 2007; Eyüboğlu, 2012; Öztürk ve Şahin, 2007) spor çalışmalarının öğrencilerin öz yeterlik düzeylerini arttırdığı saptanmıştır.

2.2.2. Narsisizm ile ilgili araştırmalar

Klinik psikoloji ve sosyal psikoloji/kişilik psikolojisi alanları için narsisizm ile ilgili araştırmalar önemli bir yere sahiptir. Çünkü narsisizm, hem normal gelişim ile ilgilidir hem de patolojik kişilik yapısını simgeler (Özdemir, 2017). Narsisizm üzerine yapılan araştırmalar son 20-30 yıl içinde artış göstermiş ve narsisizmin kişilik durumu yönünden ele alınmasına ve ayırt edici özelliklerinin anlaşılmasına katkı sağlanmıştır (Aydın ve Akgün, 2014).

Narsisizmin sebebinin ebeveynlerle olan etkileşimlerden kaynaklanabileceği düşüncesinden hareketle narsisizm ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara rastlanmaktadır (Capron, 2004; Mechanic ve Barry, 2015; Ozan ve diğerleri, 2008; Watson, Little ve Biderman, 1992). Yapılan bu araştırmalar sonucunda narsisizmin oluşumuna sebep olan faktörler arasında anne baba tutumlarının olduğuna dair bulgular güçlenmiş ve anne babaların çocuk yetiştirme konusundaki tutum ve davranışları narsisizm ile ilgili araştırmalarda daha çok yer almaya başlamıştır.

Narsisizmin iş hayatını nasıl etkilediği de son zamanlarda araştırılan konulardan biri olmuştur (Cihangiroğlu ve diğerleri, 2014; Mathieu ve St-Jean, 2013; Popper, 2002; Timuroğlu ve İşcan, 2008). Yapılan bu araştırmalar sonucunda narsisizm ile liderlik arasında ilişkinin olabileceği ve hızla gelişen dünya için narsisizmin faydalı olabileceği belirtilmiştir.

Literatürde yapılan diğer araştırmalara bakıldığında narsisizm ile benlik saygısı, (Hyatt, Sleep, Lamkin, Maples-Keller, Sedikides,...Miller, 2018; Karakuş, 2017; Uçar ve Konal, 2017;), saldırganlık, (Ang ve Yusof, 2005; Barry, Chaplin ve Grafeman, 2006; Kauten ve Barry, 2014; Locke, 2009; Przepiorka, Blachino ve Wiesenthal, 2014) arasında pozitif yönlü korelasyon; mutluluk (Özözen Danacı, 2017; Zuckerman ve O'Loughlin, 2009), umut (Hickmen, Watson ve Morris, 1995) arasında negatif yönlü korelasyon olduğu görülmektedir.

Narsisizm kavramı ile ilgili çalışmalarda, çocuklukta yaşananların öneminden bahsedilmekte ve literatürde narsistik çocukların narsistik yetişkin olma eğiliminde olduklarına vurgu yapılmaktadır (Brummelman ve Gürel, 2018). Bu gelişmeler sayesinde çocuk ve ergenlerde narsisizm ile ilgili yapılan çalışmalara daha çok önem verilmeye başlanmıştır (Peker, 2015).

Egan ve Kernberg (1984), patolojik narsisizm vakasını barındıran 8 yaşındaki bir çocuğun psikanaliz ve tedavisinin klinik bir ifadesini sunduğu çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Matt'in analizi narsistik karakter patolojisinin çocuklukta var olabileceğini ve aile dinamiğinin bu patolojiye nasıl katkıda bulunabileceğini göstermiştir. Yapmış oldukları çalışmada, normal çocukluk narsisizminde benliğin patolojik oluşumunun devam ettiğini belirtmişlerdir.

Kernberg (1989), yaptığı çalışmada narsistik kişilik bozukluklarının çocukluk ve ergenlikte, yetişkinlerle aynı tanı kriterleri kullanılarak tanımlanabildiğini ancak çocuklara özgü ek tanımlayıcı özelliklerin (arkadaşlıkların kalitesi, okuldaki performansın kalitesi, bakışlardan kaçınma, patolojik oyun ve ayrılık kaygısı) olduğunu belirtmiştir. Narsistik ebeveynlere sahip olmak, evlat edinmek, aşırı zorlanmak, boşanmış ebeveynlere sahip olmak veya bir ebeveyni ölümlerle kaybetmek gibi çeşitli faktörlerin narsistik kişilik bozukluğunun oluşması için risk oluşturabileceğini vurgulamıştır. Narsistik kişilik bozukluğu tanısının tedavisi için de öneriler de bulunmuştur. Tedavinin amaçlarının (yoğun psikanalitik psikoterapide) görkemli benlik gelişime engel olan patolojik savunma mekanizmaları, ebeveynler ve akranlar ile etkileşimler üzerinde çalışmak olduğunu ifade etmiştir. Ebeveyn danışmanlığı veya aile terapisi ile aile düzeyinde faaliyet gösteren uyumsuz narsistik savunmalar üzerinde çalışarak hastalığın korunmasına yardımcı olacağını belirtmiştir.

Abrams (1993), çalışmasında narsistik patolojisi olan 8 yaşındaki bir çocuğu CAT testi ile değerlendirmiştir. Kohut'un (aktaran Abrams, 1993) belirttiği gibi, narsistik birey tipik olarak soğuk, yalıtılmış, eleştirilmiş, sevilmemiş, beceriksiz ve diğerlerinden gelen saldırılara karşı savunmasız hissetmektedir. Bu duygularla mücadele etmek için de başka hiç kimseye ihtiyaç duymuyormuş gibi her şeyi bilen bir görkemli görkemli benliği bir örtü olarak kullanır. Araştırmadaki çocuk da, Süpermen gibi hayali figürler, Babe Ruth gibi gerçek kahramanlar veya Dan Quayle veya George Steinbrenner gibi gerçek şahısları kullanmıştır. Ancak bu şahıslar başarılı gibi gözükse de gerçekte yetkin ve başarılı

görünmeyen insanlardır. Ayrıca çalışmada ebeveynlerin, kendi beklentilerini, oğulları için olanlardan ayırt etmelerine yardımcı olmaları için tedavi yöntemleri de önerilmiştir.

Yetişkin narsisizminin, ebeveynlik soğukluğunun veya çocukluk döneminde aşırı ebeveynlik hayranlığının ürünü olarak ortaya çıktığı görüşlerinden hareketle Otway ve Vignoles (2006), çalışmalarında narsisizm ve çocukluk anılarını incelemiştir. Çalışma 120 yetişkin ile açık ve gizli narsistliği belirlemek amacıyla yapılmıştır. Hem ebeveyn soğukluğunun hatırlanması hem de aşırı ebeveyn hayranlığının hatırlanması her iki narsisizm biçimiyle ilişkili bulunmuştur. Çocukluk deneyimlerinin bu birleşiminin, yetişkin narsisizmindeki büyüklük ve kırılabilirliği açıklamaya yardımcı olabileceği ifade edilmiştir.

Ang ve Yusof (2006), tarafından Çocuklar İçin Narsistik Kişilik Anketi geliştirilmiştir. Benzer şekilde çocukların kendi görüşlerinin önemli bir boyutunu incelemek için Thomaes ve arkadaşları (2008) tarafından Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği geliştirilmiştir.

Thomaes ve arkadaşları (2013), yapmış oldukları çalışmada gençlerdeki narsistik özellikleri gözden geçirmişler ve hızla gelişen bu alan için gelecekteki zorlukları ve fırsatları tartışmışlardır. Yapılan çalışmada narsisizmin geç çocukluktan itibaren tespit edilebileceği, yetişkinler arasında olduğu gibi gençler arasında da benzer sonuçlarının olabileceği belirtilmiştir. Çocukluk narsisizm çalışmasının, benliğin gelişimi ve benliğin sonuçları hakkında daha doğru ve kapsamlı bir anlayışa katkıda bulunduğu ifade edilmiştir.

2.3. Alan yazın taraması sonucu

Alan yazın tarandığında ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Uluslararası alan yazında; açık ve gizli narsisizmin benlik saygısı ve öz yeterlik üzerindeki etkisi (Brookes, 2015), öz yeterlik, narsisizm ve özerkliğin yıkıcı liderlik ve üretken çalışma davranışı üzerindeki etkisi (Brender-Ilan ve Sheaffer, 2018) ve mesleki öz yeterlik ve narsisizmin incelendiği (Hirschi ve Jaensch, 2015) çalışmalar bulunmaktadır.

Alan yazında çocuk ve ergenlerde öz yeterliğin akademik başarı, performans, motivasyon, psikolojik semptomlar, anne-baba tutumları gibi değişkenler ve cinsiyet, yaş gibi demografik özellikler ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar mevcuttur. Öz yeterlik ile ilgili yapılan çalışmaların, öz yeterlik düzeyine etki eden değişkenlerin belirlenmesinin öğrencilerin kendilerini tanıma, öz yeterlik inançlarını artırma, kişisel gelişimine katkı sağlama gibi olumlu etkilerin olduğu görülmektedir (Yılmaz, Yiğit ve Kaşarcı, 2012).

Narsisizm kavramının ise çocuk ve ergenlerden ziyade daha çok yetişkinlerle çalışıldığı dikkat çekmektedir. Narsisizmin gelişiminin ebeveynlerle olan iletişimden etkilendiği düşüncesiyle narsisizmin çocukluk anıları, anne-baba tutumları gibi değişkenlerle araştırıldığı çalışmalar bulunmaktadır. Çocuklarda narsisizm ile ilgili yapılan çalışmaların benlik gelişimi, kişilerarası ilişkiler, risk gruplarının tespiti ve erken müdahale gibi konularda kapsamlı bir anlayışa katkıda bulunduğu görülmektedir (Akın, Şahin ve Gülşen, 2015). Alan yazın taraması sonucuna göre bu araştırmadaki değişkenlerin bir arada yeni çalışıldığı ve ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinin ilgili alan yazına önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, araştırmanın örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın yöntemi

Bu çalışma, “karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli”ne uygun olarak düzenlenmiştir. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma desenlerinin tümü “ilişkisel tarama modelleri” olarak tanımlanır (Karasar, 2013). Bu bağlamda, araştırmada ortaokul öğrencilerinde narsisizm ile öz yeterlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca, ortaokul öğrencilerinin narsisizm ve öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete, yaşa, kardeş sayısına, akademik başarıya, anne eğitim durumuna ve baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmacı Yalova ili Çınarcık ilçesinde ikamet ettiğinden dolayı ve çalışma grubunun kolay ulaşılabilir olması için araştırmanın çalışma grubu Yalova ili Çınarcık ilçesinde 3 farklı ortaokulda öğrenim gören 299 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 299 öğrenciden 162’si (%54,2) erkek ve 137’si (%45,8) kız öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin yaşları incelendiğinde 19’unun (%6,4) 10 yaş, 59’unun (%19,7) 11 yaş, 77’sinin (%25,7) 12 yaş, 110’unun (%36,8) 13 yaş ve 34’ünün (%11,4) 14 yaş olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş sayıları incelendiğinde tek çocuk olanların sayısı 28 (%9,4), iki kardeş olanların sayısı 125 (%41,8), üç kardeş olanların sayısı 89 (%29,8), dört kardeş olanların sayısı 30 (%10,03) ve beş ve üzeri kardeş olanların sayısı 27 (%9,03) olarak görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin annelerinin 22’sinin (%7,35) okuryazar olmadığı, 65’inin (%21,7) ilkökul, 103’ünün (%34,5) ortaokul, 80’inin (%26,75) lise ve 29’unun (%9,7) üniversite eğitim durumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin babalarının 11’inin (%3,7) okuryazar olmadığı, 42’sinin (%14,05) ilkökul,

108'inin (%36,1) ortaokul, 90'nin (%30,01) lise ve 48'inin (%16,05) üniversite eğitim durumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu öğrencilerin 136'sı (%45,5) kendilerini akademik açıdan başarılı, 155'i (%51,8) orta düzeyde ve 8'i (%2,7) ise başarısız olarak algılamaktadır.

3.3. Veri toplama araçları

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formu katılımcılar hakkında sosyo-demografik bilgiler elde etmek için kullanılmıştır. Bu formda yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, akademik başarı ve anne eğitim durumu, baba eğitim durumunu belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır (Ek 1).

3.3.2. Çocuklar için öz yeterlik ölçeği

Çocuklar için Öz yeterlik Ölçeği 10 maddelik ve tek boyutlu bir ölçme aracıdır. Ölçek "1" kesinlikle katılmıyorum, "2" biraz katılıyorum, "3" çoğunlukla katılıyorum ve "4" tamamen katılıyorum uygun şekilde 4'lü bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Yüksek puanlar yüksek düzeyde öğrenci öz yeterliğini göstermektedir. Ölçek Rowbotham ve Schmitz (2013) tarafından hemşirelik bölümü öğrencileri için geliştirilmiştir. Bu çalışmada ölçek ortaokul öğrencileri için revize edilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Akın, Özen, Akın ve Ertürk (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek öncelikle Türkçeye tercüme edilmiş ve ardından tekrar İngilizceye geri tercüme edilerek iki form arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Yapılan düzeltmelerin ardından ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale getirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği bulunmuştur ($\chi^2 = 112.55$, $sd = 33$, $RMSEA = .090$, $NFI = .92$, $NNFI = .92$, $IFI = .94$, $CFI = .94$, $GFI = .93$, $SRMR = .058$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları .48 ile .73 arasında sıralanmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı ise $\alpha = .87$ olarak bulunmuştur. Bu bulgular doğrultusunda ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir.

3.3.3. Çocukluk çağı narsisizm ölçeği

Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği 10 maddelik ve tek boyutlu bir ölçme aracıdır. Ölçek "0" kesinlikle doğru değil, "1" doğru değil, "2" kısmen doğru ve "3" kesinlikle doğru şeklinde 4'lü bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Yüksek

puanlar yüksek düzeyde narsisizmi göstermektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Akın, Şahin ve Gülşen (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek boyutlu modelin iyi uyum verdiği bulunmuştur ($\chi^2 = 49.88$, $sd = 35$, $RMSEA = .042$, $NFI = .91$, $IFI = .97$, $CFI = .97$, $GFI = .96$, $SRMR = .050$). Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyonları .29 ile .52 arasında sıralanmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ise $\alpha = .79$ olarak bulunmuştur. Bu bulgular doğrultusunda ölçeğin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir.

3.4. Verilerin analizi

Kullanılan ölçme aracıyla elde edilen veriler, alt amaçlar uygun istatistiksel tekniklerle analiz edilmiştir. Araştırma grubundan elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine başlamadan önce çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılarak değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığı incelenmiş, sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	Min.	Max.	\bar{x}	ss	Çarpıklık	Basıklık
Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği	299	10	40	33.50	5.95	-.87	1.26
Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği	299	6	30	18.81	5.77	-.69	.35

Tablo 2 incelendiğinde, öz yeterlik puanının çarpıklık (skewness) değerinin -.87 ve basıklık (kurtosis) değerinin 1.26; narsisizm puanının çarpıklık değerinin -.69 ve basıklık (kurtosis) değerinin .35 olduğu görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.96 ve

+1.96 aralığında olduğu zaman verilerin normal dağılıma sahip olduğu belirtilmektedir (Kalaycı, 2010). Bu bağlamda, çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği görölmektedir.

Sonraki aşamada veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik testler kullanılmıştır. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için “t testi” kullanılmıştır. İki den fazla grubun ortalamaları arasındaki farkların kontrolü için varyansların homojenlik durumu Levene testi ile kontrol edilerek Levene testi sonucuna göre veriler homojen olduğunda Tek Yönlü Varyans Analizi, homojen olmadığına ise Welch testi kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testinin, Welch testi sonucunda bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için de Tamhane’s T2 testinin sonuçları dikkate alınmıştır. T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda anlamlı çıkan bulguların etki büyüklüğü incelenmiştir. Etki büyüklüğü değerinin 0.2’den küçük olması durumunda etki büyüklüğünün zayıf, 0.5 olması durumunda orta ve 0.8’den büyük olması durumunda ise kuvvetli olarak tanımlanabileceği belirtilmektedir (Can, 2014).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölüm araştırmanın hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlere ilişkin bulguları içermektedir. Her bir araştırma sorusuna ilişkin elde edilen bulgular sırasıyla ele alınacaktır.

4.1. Çalışma grubuna ilişkin bulgular

Araştırmanın çalışma grubu Yalova ilinin farklı ortaokullarında öğrenim gören 299 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan 299 öğrenciden 162'si (%54,2) erkek, 137'si (%45,8) kız öğrencidir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin yaşları incelendiğinde 19'unun (%6,4) 10 yaş, 59'unun (%19,7) 11 yaş, 77'sinin (%25,7) 12 yaş, 110'unun (%36,8) 13 yaş ve 34'ünün (%11,4) 14 yaş olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kardeş sayıları incelendiğinde tek çocuk olanların sayısı 28 (%9,4), iki kardeş olanların sayısı 125 (%41,8), üç kardeş olanların sayısı 89 (%29,8), dört kardeş olanların sayısı 30 (%10,03) ve beş ve üzeri kardeş olanların sayısı 27 (%9,03) olarak görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin 22'sinin (%7,35) okuryazar olmadığı, 65'inin (%21,7) ilkokul, 103'ünün (%34,5) ortaokul, 80'inin (%26,75) lise ve 29'unun (%9,7) üniversite eğitim durumuna, babalarının ise 11'inin (%3,7) okuryazar olmadığı, 42'sinin (%14,05) ilkokul, 108'inin (%36,1) ortaokul, 90'ının (%30,01) lise ve 48'inin (%16,05) üniversite eğitim durumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Akademik başarı durumu açısından bu öğrencilerin 136'sı (%45,5) kendilerini akademik açıdan başarılı, 155'i (%51,8) orta düzeyde ve 8'i (%2,7) ise başarısız olarak algılamaktadır.

4.2. Problem cümlesine ilişkin bulgular

4.2.1. Öz yeterlik ile narsisizm arasında anlamlı bir ilişkiye yönelik bulgu

Öz yeterlik ile narsisizm arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucu öz yeterlik ($\bar{x} = 33.50$, $SS = 5.95$) ile narsisizm ($\bar{x} = 18.81$, $SS = 5.77$) arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulgusu elde edilmiştir ($r = .20$, $p < .01$).

4.3. Alt problemlere ilişkin bulgular

4.3.1. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz örnekleme t-testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgu

	Levene Testi				T-Testi				
	F	p	t	Sd	p	Ortalama Fark	SE	95% Güven Aralığı	
								Düşük	Yüksek
Öz yeterlik	1.055	.305	-1.217	297	.225	-0.8389	0.6894	-2.1957	0.5179

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ($p > .05$) görülmektedir (Erkek $\bar{x} = 33.12$, $SS = 6.22$, Kız $\bar{x} = 33.96$, $SS = 5.59$).

4.3.2. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri yaş aralıklarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin yaş aralıkları açısından öz yeterlik düzeylerinde farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla, varyansların homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.66$, $p > .05$), tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Yaşları 10, 11, 12, 13 ve 14 olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 4'te aktarılmıştır.

Tablo 4.

Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Yaş Aralıkları	N	\bar{x}	SS
10	19	35.10	5.94
11	59	35.06	6.07
12	77	33.79	6.04
13	110	31.90	5.84
14	34	34.41	4.54
Toplam	299	33.50	5.94

Tablo 4'e göre yaş değişkenine göre öğrencilerin 19'unun (%6,4) 10 yaşında, 59'unun (%19,7) 11 yaşında, 77'sinin (%25,7) 12 yaşında, 110'unun (%36,8) 13 yaşında ve 34'ünün (%11,4) 14 yaşında oldukları görülmektedir. Yine Tablo 4'te görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi açısından en fazla puan ortalaması 10 yaşında olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla 11 yaşında, 14 yaşında, 12 yaşında ve 13 yaşında olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları gelmektedir. Yaş değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	P	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
		Gruplar arası	510.4203	4	127.605	3.744	.006
.660	.620	Grup içi	10020.3289	294	34.082		
		Toplam	10530.749	298			

Tablo 5 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 3.744$, $p < .05$). Tek yönlü varyans analizi sonucu bulunan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Tukey testi ile incelenmiş ve ulaşılan sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) YAŞ	(J) YAŞ	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
10	11	0.0375	1.5400	1.000	-4.189	4.264
	12	1.3131	1.4955	.905	-2.792	5.418
	13	3.2053	1.4504	.179	-0.776	7.186
	14	0.6935	1.6722	.994	-3.896	5.283
11	10	-0.0375	1.5400	1.000	-4.264	4.189
	12	1.2756	1.0101	.714	-1.497	4.048
	13	3.1678*	0.9421	.008	0.582	5.754
	14	0.6560	1.2570	.985	-2.794	4.106
12	10	-1.3131	1.4955	.905	-5.418	2.792
	11	-1.2756	1.0101	.714	-4.048	1.497
	13	1.8922	0.8675	.190	-0.489	4.273
	14	-0.6196	1.2021	.986	-3.919	2.680
13	10	-3.2053	1.4504	.179	-7.186	0.776
	11	-3.1678*	0.9421	.008	-5.754	-0.582
	12	-1.8922	0.8675	.190	-4.273	0.489
	14	-2.5118	1.1455	.185	-5.656	0.633
14	10	-0.6935	1.6722	.994	-5.283	3.896
	11	-0.6560	1.2570	.985	-4.106	2.794
	12	0.6196	1.2021	.986	-2.680	3.919
	13	2.5118	1.1455	.185	-0.633	5.656

* = $p < .05$

Tablo 6'ya göre 11 yaş ile 13 yaş arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre yaşları 11 olan öğrencilerin ($\bar{x} = 35.06$, $SS = 6.07$) öz yeterlik düzeylerinin, yaşları 13 olan öğrencilere ($\bar{x} = 31.90$, $SS = 5.84$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer gruplar arasındaki olası karşılaştırmalarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ayrıca, anlamlı bulunan bu sonuca ilişkin yaş değişkeninin öz yeterlik düzeyi üzerindeki etki büyüklüğü (μ^2) değeri 0.04 olarak elde edilmiş olup, Can (2014)'in belirttiği etki değerleri dikkate alındığında bu değer orta düzeye yakın bir etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir.

4.2.3. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin kardeş sayılarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 3.48$, $p < .05$), Welch testi ile incelenmiştir. Ayrıca kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve sonuçlar Tablo 7'de aktarılmıştır.

Tablo 7.

Kardeş Sayısına Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Kardeş sayısı	N	\bar{x}	SS
Tek çocuk	28	33.30	6.29
İki kardeş	125	35.03	4.53
Üç kardeş	89	32.68	5.76
Dört kardeş	30	32.82	7.48
Beş ve üzeri kardeş	27	31.62	7.14
Toplam	299	33.50	5.94

Tablo 7'ye göre kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin 28'inin (%9,4) tek çocuk olduğu, 125'inin (%41,8) iki kardeş, 89'unun (%29,8) üç kardeş, 30'unun (%10,03) dört kardeş ve 27'sinin (%9,03) beş ve üzeri kardeşe sahip oldukları görülmektedir. Yine Tablo 7'de görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi açısından en fazla puan ortalaması iki kardeşi olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla tek çocuk olan, dört kardeş olan ve üç kardeş olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları gelmektedir. Öz yeterlik puan ortalaması en düşük olan ise beş ve üzeri kardeşi olan öğrencilere aittir. Kardeş sayısı değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Welch testi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu

Levene Testi	<i>P</i>		F	Sd1	Sd2	<i>p</i>
3.483	.008	Welch	2.617	4	80.157	.041

Tablo 8 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 2.617, p < .05$). Welch analizi sonucu bulunan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Tamhane's T2 testi ile incelenmiş ve ulaşılan sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tamhane's T2 Testi Sonuçları

(I)Kardeş Sayısı	(J) Kardeş Sayısı	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	<i>p</i>	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Tek Çocuk	İki Kardeş	-0.1714	1.0417	1.000	-3.251	2.908
	Üç Kardeş	2.0016	1.1544	.603	-1.357	5.360
	Dört Kardeş	1.0952	1.3741	.996	-2.909	5.100
	Beş ve üzeri	3.2434	1.7663	.532	-1.964	8.451

İki Kardeş	Tek Çocuk	0.1714	1.0417	1.000	-2.908	3.251
	Üç Kardeş	2.1730	0.8246	.088	-0.167	4.513
	Dört Kardeş	1.2667	1.1115	.951	-2.016	4.550
	Beş ve üzeri	3.4148*	1.2443	.050	-0.001	6.830
Üç Kardeş	Tek Çocuk	-2.0016	1.1544	.603	-5.360	1.357
	İki Kardeş	-2.1730	0.8246	.088	-4.513	0.167
	Dört Kardeş	-0.9064	1.2177	.998	-4.451	2.639
	Beş ve üzeri	1.2418	1.6476	.998	-3.659	6.143
Dört Kardeş	Tek Çocuk	-1.0952	1.3741	.996	-5.100	2.909
	İki Kardeş	-1.2667	1.1115	.951	-4.550	2.016
	Üç Kardeş	0.9064	1.2177	.998	-2.639	4.451
	Beş ve üzeri	2.1481	1.8083	.936	-3.167	7.463
Beş ve üzeri	Tek Çocuk	-3.2434	1.7663	.532	-8.451	1.964
	İki Kardeş	-3.4148*	1.2443	.050	-6.830	0.001
	Üç Kardeş	-1.2418	1.6476	.998	-6.143	3.659
	Dört Kardeş	-2.1481	1.8083	.936	-7.463	3.167

Tablo 9'a göre iki kardeş ile beş ve üzeri kardeş arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre kardeş sayısı iki olan öğrencilerin ($\bar{x} = 35.03$, $SS = 4.53$) öz yeterlik düzeylerinin, kardeş sayısı beş ve üzeri olan öğrencilere ($\bar{x} = 31.62$, $SS = 7.14$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, anlamlı bulunan bu sonuca ilişkin kardeş sayısının öz yeterlik düzeyi üzerindeki etki büyüklüğü (μ^2) değeri 0.04 olarak elde edilmiş olup, Can (2014)'ın belirttiği etki değerleri dikkate alındığında bu değer orta düzeye yakın bir etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir.

4.2.4. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 3.420$, $p < .05$), Welch testi ile incelenmiştir.

Ayrıca, anne eğitim durumu farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmış ve Tablo 10’da aktarılmıştır.

Tablo 10.

Anne Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Anne eğitim durumları	N	\bar{x}	SS
Okur-yazar değil	22	31.55	8.54
İlkokul	65	33.11	5.78
Ortaokul	103	33.17	6.17
Lise	80	34.96	4.43
Üniversite	29	33.00	6.39
Toplam	299	33.50	5.94

Tablo 10’a göre öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin annelerinin 22’sinin (%7,35) okuryazar olmadığı, 65’inin (%21,7) ilkokul, 103’ünün (%34,5) ortaokul, 80’inin (%26,75) lise ve 29’unun (%9,7) üniversite eğitim durumuna sahip olduğu görülmektedir. Yine Tablo 10’da görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi açısından en fazla puan ortalaması anneleri lise mezunu olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla anneleri ortaokul mezunu olan, ilkokul mezunu olan, üniversite mezunu olan ve okur-yazar olmayan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları gelmektedir. Anne eğitim durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Welch ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu

Levene Testi	<i>p</i>		F	Sd1	Sd2	<i>p</i>
3.420	.009	Welch	2.311	4	84.380	.064

Tablo 11 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 2.311, p > .05$).

4.2.5. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri açısından baba eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.726, p > .05$), tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, baba eğitim durumu farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.

Baba Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Baba eğitim durumları	N	\bar{x}	SS
Okur-yazar değil	11	33.09	6.93
İlkokul	42	32.33	6.75
Ortaokul	108	33.08	5.79
Lise	90	33.93	6.14
Üniversite	48	34.75	4.77
Toplam	299	33.50	5.94

Tablo 12'ye göre öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin babalarının 11'inin (%3,7) okuryazar olmadığı, 42'sinin (%14,05) ilkokul, 108'inin (%36,1) ortaokul, 90'ının (%30,01) lise ve 48'inin (%16,05) üniversite eğitim durumuna sahip olduğu görülmektedir. Yine Tablo 12'de görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi açısından en fazla puan ortalaması babaları üniversite mezunu olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla babaları lise mezunu olan, okur-yazar olmayan, ortaokul mezunu olan ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları gelmektedir. Baba eğitim durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	<i>P</i>	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>
		Gruplar arası	169.657	4	42.414		
.726	.575	Grup içi	10361.092	294	35.242	1.204	.309
		Toplam	10530.749	298			

Tablo 13 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 1.204, p > .05$).

4.2.6. Öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.911, p > .05$), Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, algılanan akademik başarı durumları farklı olan

öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 14'te aktarılmıştır.

Tablo 14.

Akademik Durumuna Göre Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Akademik başarı	N	\bar{x}	SS
Başarısız	8	29.66	9.28
Orta düzey	155	32.47	4.93
Başarılı	136	35.66	5.11
Toplam	299	33.50	5.94

Tablo 14'e göre öğrencilerin akademik başarı durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; öğrencilerin 136'sının (%45,5) kendilerini akademik açıdan başarılı, 155'inin (%51,8) orta düzeyde ve 8'inin (%2,7) ise başarısız olarak algıladıkları görülmektedir. Yine Tablo 14'te görüldüğü gibi, öz yeterlik düzeyi açısından en fazla puan ortalaması akademik açıdan başarılı olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla orta düzey olan ve başarısız olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları gelmektedir. Akademik başarı durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Algılanan Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	<i>P</i>	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	<i>P</i>
		Gruplar arası	1203.935	2	601.968		
.911	.403	Grup içi	9326.814	296	31.510	19.104	.000
		Toplam	10530.749	298			

Tablo 15 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik düzeyinin akademik başarı durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 19.104, p < .01$). Tek Yönlü Varyans Analizi sonucu bulunan bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Tukey testi ile incelenmiş ve ulaşılan bulgular Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16.

Öğrencilerin Öz Yeterlik Düzeylerinin Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) Akademik Başarı	(J) Akademik Başarı	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Başarılı	Orta Düzey	3.3721*	0.5819	.000	2.001	4.743
	Başarısız	19.5221*	1.8018	.000	15.278	23.766
Orta Düzey	Başarılı	-3.3721*	0.5819	.000	-4.743	-2.001
	Başarısız	16.1500*	1.7957	.000	11.920	20.380
Başarısız	Başarılı	-19.5221*	1.8018	.000	-2.3766	-15.278
	Orta Düzey	-16.1500*	1.7957	.000	-2.0380	-11.920

*= $p < .05$

Tablo 16’ya göre öğrencilerin akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Buna göre akademik başarı durumu başarılı olan ($\bar{x} = 35.66, SS = 5.11$), orta düzeyde olan ($\bar{x} = 32.47, SS = 4.93$) ve başarısız olan ($\bar{x} = 29.66, SS = 9.28$) öğrencilerin öz yeterlikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle akademik başarı durumu başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin, başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca, anlamlı bulunan bu sonuca ilişkin algılanan akademik başarının öz yeterlik düzeyi üzerindeki etki büyüklüğü (μ^2) değeri 0.31 olarak elde edilmiş olup, Can (2014)’ın belirttiği etki değerleri dikkate alındığında bu değer yüksek düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir.

4.2.7. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz örnekleme t-testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17.

Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

	Levene Testi		T-Testi						
	F	p	t	Sd	p	Ortalama Fark	SE	95% Güven Aralığı	
								Düşük	Yüksek
Narsisizm	.475	.491	2.144	297	.033	1.4265	0.6652	0.1174	2.7356

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerin narsisizm düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı ($p < .05$) görülmektedir (Erkek $\bar{x} = 19.46$, $SS = 5.65$, Kız $\bar{x} = 18.04$, $SS = 5.81$). Ayrıca, anlamlı bulunan bu sonuca ilişkin cinsiyetin narsisizm düzeyi üzerindeki etki büyüklüğü değeri (μ^2) değeri 0.015 olarak elde edilmiş olup, Can (2014)’ın belirttiği etki değerleri dikkate alındığında bu değer düşük düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğu belirtilebilir.

4.2.8. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri yaş aralıklarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin yaş aralıklarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.753$, $p > .05$), tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, yaşları 10, 11, 12, 13 ve 14 olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 18’de aktarılmıştır.

Tablo 18.

Yaş Aralığı Farklı Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Yaş	N	\bar{x}	SS
10	19	18.75	6.36
11	59	18.42	6.11
12	77	19.74	5.19
13	110	18.89	5.68
14	34	16.96	5.88
Toplam	299	18.81	5.77

Tablo 18’de görüldüğü gibi, narsisizm düzeyi açısından en fazla puan ortalaması 12 yaşında olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla 13 yaşında, 10 yaşında, 11 yaşında ve 14 yaşında olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları gelmektedir. Yaş değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19.

Yaş Aralıkları Farklı Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	p	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
		Gruplar arası	167.841	4	41.960		
.753	.556	Grup içi	9738.292	294	33.123	1.267	.283
		Toplam	9906.134	298			

Tablo 19 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinde narsisizm düzeyinin yaşa göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(4, 294)} = 1.267, p > .05$).

4.2.9. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.174, p > .05$), Tek Yönlü Varyans Analizi analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 20’de sunulmuştur.

Tablo 20.

Kardeş Sayısına Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Kardeş sayısı	N	\bar{x}	SS
Tek çocuk	28	18.54	5.82
İki kardeş	125	19.09	5.94
Üç kardeş	89	18.40	5.71
Dört kardeş	30	18.33	5.55
Beş ve üzeri kardeş	27	19.74	5.67
Toplam	299	18.81	5.77

Tablo 20’de görüldüğü gibi, narsisizm düzeyi açısından en fazla puan ortalaması beş ve üzeri kardeşi olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla iki kardeş olan, tek çocuk olan ve üç kardeş olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları gelmektedir. Narsisizm puan ortalaması en düşük olan ise dört kardeşi olan öğrencilere aittir. Kardeş sayısı değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21.

Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	<i>p</i>	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>
		Gruplar arası	63.228	4	15.807		
.174	.952	Grup içi	9842.906	294	33.479	.472	.756
		Toplam	9906.134	298			

Tablo 21 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinde narsisizm düzeyinin kardeş sayısına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{4,294} = .472, p > .05$).

4.2.10. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 0.257, p > .05$), Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, anne eğitim durumu farklı olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 22’de aktarılmıştır.

Tablo 22.

Anne Eğitim Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Anne eğitim durumları	N	\bar{x}	SS
Okur-yazar değil	22	19.00	6.52
İlkokul	65	17.42	5.91
Ortaokul	103	19.47	5.64
Lise	80	19.14	5.59
Üniversite	29	18.55	5.61
Toplam	299	18.81	5.77

Tablo 22’de görüldüğü gibi, narsisizm düzeyi açısından en fazla puan ortalaması anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla anneleri lise mezunu olan, okur-yazar olmayan, üniversite mezunu olan ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları gelmektedir. Anne eğitim durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23.

Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	<i>P</i>	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>
		Gruplar arası	182.058	4	45.515		
.257	.905	Grup içi	9724.076	294	33.075	1.376	.242
		Toplam	9906.134	298			

Tablo 23 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinde narsisizm düzeyinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 1.376, p > .05$).

4.2.11. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 1.551, p > .05$), tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, baba eğitim durumu farklı olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 24’te aktarılmıştır.

Tablo 24.

Baba Eğitim Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Baba eğitim durumları	N	\bar{x}	SS
Okur-yazar değil	11	19.55	4.87
İlkokul	42	17.38	6.98
Ortaokul	108	18.94	5.74
Lise	90	19.49	5.10
Üniversite	48	18.33	6.00
Toplam	299	18.81	5.77

Tablo 24’te görüldüğü gibi, narsisizm düzeyi açısından en fazla puan ortalaması babaları okur-yazar olmayan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla babaları lise mezunu olan, ortaokul mezunu olan, üniversite mezunu olan ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları gelmektedir. Baba eğitim durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25.

Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Levene Testi	p	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
		Gruplar arası	145.800	4	36.450		
1.551	.188	Grup içi	9760.334	294	33.198	1.098	.358
		Toplam	9906.134	298			

Tablo 25 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinde narsisizm düzeyinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(4,294)} = 1.098, p > .05$).

4.2.12. Öğrencilerin narsisizm düzeyleri algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

Öğrencilerin narsisizm düzeylerinin algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, varyanslarının homojen olup olmadığı Levene testi ile kontrol edilerek ($F_{(4,294)} = 3.168, p < .05$) Welch testi ile incelenmiştir. Ayrıca, akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin puan ortalamaları ve standart sapma değerleri incelenmiş ve Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26.

Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Narsisizm Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Akademik başarı	N	\bar{x}	SS
Başarısız	8	19.28	6.35
Orta düzey	155	17.98	5.75
Başarılı	136	19.63	5.54
Toplam	299	18.81	5.77

Tablo 26’da görüldüğü gibi, narsisizm düzeyi açısından en fazla puan ortalaması akademik açıdan başarılı olan öğrencilere aittir. Ardından, sırasıyla başarısız olan ve orta düzey olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları gelmektedir. Akademik başarı durumu değişkeni açısından grupların ortalamaları arasında farklılığın istatistiksel açıdan önemli düzeyde olup olmadığı Welch testi ile incelenmiş elde edilen bulgular Tablo 27’de sunulmuştur.

Tablo 27.

Öğrencilerin Narsisizm Düzeylerinin Algılanan Akademik Başarı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Welch Testi Sonucu

Levene Testi	<i>p</i>		F	Sd1	Sd2	<i>p</i>
3.168	.044	Welch	3.716	2	18.643	.054

Tablo 27 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinde narsisizm düzeyinin algılanan akademik başarı durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(2,296)} = 3.716$, $p > .05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Bu bölümde veri analizlerinin sonuçları tartışılacak ve bu çalışmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiler literatürde daha önce yapılmış olan çalışmalar ile birlikte değerlendirilecektir.

5.1.1. Öğrencilerin öz yeterlik ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Öz yeterlik ile narsisizm arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizi sonucunda öz yeterlik ile narsisizm arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alan yazın taraması sonucunda, çocukluk çağı narsisizmi ile öz yeterlik arasındaki ilişkiye yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmadığı görülmektedir. Uluslararası alan yazında narsisizm ve öz yeterlik kavramlarını inceleyen çalışmalarda öz yeterliğin narsisizm ile pozitif ilişkili olduğu görülmektedir (Brender-Ilan ve Sheaffer, 2018; Brookes, 2015; Hirschi ve Jaensch, 2015). Bu bağlamda, literatürde olan çalışmaların benzer sonuçlar gösterdiği söylenebilir.

Çalışmada elde edilen bulguların Brookes (2015)'un görüşlerini desteklediği ifade edilebilir. Brookes'a göre açık narsisizm düzeyi daha yüksek olan bireyler hedeflerine ulaşma, yeteneklerine daha fazla inanma eğilimindedirler. Yani açık narsisizmin öz yeterliğe olumlu katkı yaptığı düşünülebilir.

Hirschi ve Jaensch (2015), narsisizm ve mesleki öz yeterlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Narsisizmdeki yüksek puanların mesleki öz yeterlik inancının yüksek olması ile ilişkili olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmaları sonucunda hipotezi doğrulayan bir şekilde narsisizmin, mesleki öz yeterlilik ve kariyer katılımı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Narsisizmin kariyer başarısı üzerindeki etkisine artan mesleki öz yeterlik inancının aracılık ettiğini öne sürmüşlerdir. Öz yeterliğin bireyin eylemlerini, düşüncelerini, gelişimini etkileyen temel faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Öz yeterliği yüksek bireylerin hedeflerine ulaşma konusunda daha gayretli olmaları, yaşama dair daha olumlu bakış açısı göstermeleri muhtemeldir. Narsisizm düzeyi yüksek bireyler de kendilerine güvendikleri ve kendileriyle ilgili görkemli bir algıya sahip

oldukları için hedeflerine ulaşma konusunda yeteneklerine daha fazla inanma eğiliminde olabilirler. Bu düşünceyi destekler nitelikte, Brender-Ilan ve Sheaffer (2018) çalışmalarında öz yeterlik, narsisizm ve özerkliğin yıkıcı liderlik ve üretken çalışma davranışı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Narsisizm ile öz yeterliğin pozitif bir şekilde ilişkili olabileceğini çünkü narsistlerin sıklıkla kendi kendine yeten bireylerdeki gibi yüksek başarı ihtiyacı ortaya koyma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda beklendiği gibi öz yeterliğin narsisizm ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Sonuç olarak bu çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde, alan yazın ile ortak sonuç verdiği söylenebilir.

5.1.2. Öz yeterliğin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi

5.1.2.1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi

Çalışmada kız ve erkek öğrencilerin, öz yeterlik düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Elde edilen bulgular ile literatürdeki bazı araştırmaların bulguları benzerlik göstermektedir. Vardarlı (2005) tarafından ilköğretim II. Kademe öğrencilerinin genel öz yeterlik düzeylerinin araştırıldığı çalışmada cinsiyet değişkeninin öğrencilerin öz yeterlik puanlarını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Güven (2008)'in bir hazır giyim işletmesinde çıraklık eğitimi kapsamında çalışan ergenlerin öz yeterlik inançlarının kimlik, sosyal karşılaştırma eğilimi ve demografik değişkenler bağlamında inceleme yaptığı çalışmasında ergenlerin genel öz yeterlik inançlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmüştür. Telef (2011), öz yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi konusunda yaptığı çalışmada ergenlerin genel öz yeterlik alanlarının cinsiyete göre önemli farklılık göstermediği sonucunu elde etmiştir. Bu çalışmalara ek olarak yapılan birçok çalışmada cinsiyetin öz yeterlik üzerinde etkili olmadığı görülmüştür (Canpolat ve Çetinalp, 2011; Keskin ve Orgun, 2006; Kumar ve Lal, 2006; Luszczynska ve diğerleri, 2005; McKenzie, 1999; Pajares, 1996). Günümüzde kadın ve erkek cinsiyetleri arasındaki farkın azalmış olması, farklı cinsiyetlere sahip olsalar da bireylerin eşit haklara sahip olması, toplumun kadın-erkek rollerine yönelik bakış açısının değişmesi ve kadının ikinci planda değerlendirilmeden kadın ve erkeğin topluma eşit düzeyde katılım sağlaması nedeniyle öz yeterliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı düşünülebilir. Daha önceki çalışmalara bakıldığında bu çalışmadan elde edilen bulguların desteklendiği söylenebilir.

5.1.2.2. Yaş değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi

Yapılan çalışmada öğrencilerin öz yeterliklerinde yaşa göre anlamlı farklılıklar görüldüğü saptanmıştır. Literatür incelendiğinde bazı araştırmalarda yaşa göre öz yeterlikte anlamlı fark bulunurken yaşa göre öz yeterlikte anlamlı fark bulunmayan (Alçay, 2015; Güven, 2008; Üredi ve Kösece Loğoğlu, 2016) araştırmalar da mevcuttur. Bacchini ve Magliulo (2003) ergenliğin farklı evrelerindeki öz imajı ve algılanan öz yeterliliği değerlendirdikleri çalışmada yaşın, olumsuz duygularla ve sosyal ilişkilerle başa çıkmadaki yeterlik algısını etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Vardarlı (2005) yaptığı çalışmada 12 yaş ile genel öz yeterlik arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. 12 yaşındaki öğrencilerin içinde buldukları gelişimsel dönemden dolayı stresli olabilecekleri bu nedenle de genel öz yeterlik inancında düşüş olabileceği sonucunu elde etmiştir. Uzun, Ekici ve Sağlam (2010)'ın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilgisayar öz yeterlik algıları üzerine yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin öz yeterlik algı puanları arasındaki en büyük artışın 12 yaşındaki öğrencilerde, en düşük artışın 14 yaş grubu öğrencilerinde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin aldıkları eğitim ve bilgisayar kullanma sıklığı ile ilişkili olarak sınıf düzeyleri yükseldikçe öz yeterlik algılarının da artması beklenirken 8. sınıfta okuyan öğrencilerin aleyhine sonuçlara ulaşılmıştır. Yaş artışı ile ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte başlayan bedensel değişimlere uyum sağlama, okul süreci ile devam eden stres (sınavlar, akademik başarı), arkadaşlar, aile ve toplum ile yaşanan problemler, yetişkin olma rollerine hazırlık gibi faktörler öz yeterliğin azalmasının nedenleri olabilir.

Yapılan çalışmanın bulgularını destekleyecek şekilde; Connolly (aktaran Vardarlı, 2005), normal erinler, normal ergenler ve psikiyatrik tedavi gören ergenlerden oluşan örneklem grubuyla araştırma yapmış ve yaşça küçük olan erinlerin yaşça büyük olan ergenlerden daha yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip olduklarını tespit etmiştir. Benzer şekilde Telef (2011) ve Koçer (2014) tarafından yapılan araştırmalarda yaşı küçük olan öğrencilerin büyük olan öğrencilere göre daha yüksek akademik öz yeterliğe sahip olduğu bulunmuştur. Ehrenberg (1984)'e göre öz yeterlik; erken çocukluk döneminde yaşla birlikte artmakta, ancak ergenlik döneminde yaş artarken öz yeterlik artış göstermemektedir. Bu bağlamda, öz yeterlik ve yaş ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, yaşı küçük olan öğrencilerin yaşı büyük olan öğrencilerden daha yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip oldukları ve anlamlı bir farkın oluşmasının muhtemel olduğu savunulabilir.

5.1.2.3. Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi

Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kardeş sayısı iki olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin, kardeş sayısı beş ve üzeri olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunu destekler nitelikte; Yılmaz, Yiğit ve Kaşarcı (2012), ilköğretim öğrencilerinin öz yeterlik düzeylerini akademik başarı ve bazı değişkenler açısından incelemişler ve öğrencilerin öz yeterlik puanlarının sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir. Araştırmada 2 kardeşi olanların, 4 ve daha fazla kardeşi olanlara göre, 3 kardeşi olanların ise 5 ve daha fazla kardeşi olanlara göre daha yüksek öz yeterlik puan ortalamaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeş sayısı az olan öğrencilerin kardeş sayısı fazla olan öğrencilere göre yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip olmasının nedenleri arasında; sayıca az olan kardeşler arasında rekabetin de az olması ve bu nedenle duygusal olarak daha sağlıklı gelişim sürdürebilmeleri, ebeveynlerin kardeş sayısı az olan evlerde çocuklarına daha fazla özel zaman ayırabilmeleri, evdeki birey sayısının az olmasından dolayı aileden beklenen ilgi ve desteğin bölünmeden verilebilmesi sayılabilir.

5.1.2.4. Anne-baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi

Araştırmada anne-baba eğitim durumları farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Bu araştırma bulgularını destekler nitelikte; Güven (2008) çalışmasında anne-babanın eğitim durumunun ergenlerin öz yeterlik inançları ile ilişkili olup olmadığını incelenmiş ve anne-baba eğitim durumunun öz yeterlik puanlarını farklılaştırmadığını tespit etmiştir. Çetin (2009), yeni ilköğretim programı (2005) uygulamalarının ilköğretim 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin öz yeterliklerine etkisini araştırdığı çalışmasında anne ve babanın eğitim durumu ile öğrencilerin öz yeterlik düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Demirdüzen (2013) ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile duygusal öz yeterlik düzeylerini incelediği çalışmasında duygusal öz yeterliğin anne-baba eğitim durumuna göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Vardarlı (2005), yaptığı araştırma kapsamında baba eğitim düzeyinin genel öz yeterliğin yordayıcısı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çocukların ruhen sağlıklı gelişebilmeleri, güçlü bir yapıya sahip olabilmeleri, sorun çözme becerisi kazanabilmeleri, öz yeterlik inancına sahip olabilmeleri anne-babanın eğitim düzeyinden

ziyade kendilerini ebeveynlik konusunda ne kadar geliştirmiş olduklarından etkilenebilir. Bu nedenle araştırmada, öğrencilerin öz yeterlik düzeyi anne-baba eğitim durumu açısından farklılaşmamış olabilir.

Bu araştırma bulgularından farklı olarak; Koçer (2014) ortaokul öğrencilerinin benlik algıları ile akademik öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında anne-babanın öğrenim düzeyine göre akademik öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunduğunu tespit etmiştir. Biçer (2009) parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerini incelediği çalışmada ergenlerin anne-baba eğitim düzeylerine göre sosyal yetkinlik puanlarının farklılaştığını bulmuştur. Araştırma sonucuna göre anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik beklenti puanları da yükselmektedir. Vardarlı (2005) yaptığı çalışmada genel öz yeterlik ile anne eğitim düzeyi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmış, annelerin eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin de genel öz yeterlik puanlarında azalma olduğunu belirlemiştir.

5.1.2.5. Algılanan akademik başarı durumu değişkenine göre öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi

Çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Akademik başarı durumu başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin, başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günlük hayatta öğrencilerin en fazla akademik alandaki yeterlikleri ile değerlendirildikleri düşünöldüğünde öğrencilerin algıladıkları başarı düzeyleri ile öz yeterlik arasında güçlü bir ilişkinin olması muhtemeldir.

Literatürde akademik başarı ile öz yeterlik arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren birçok çalışma mevcuttur. Multon, Brown ve Lent (1991), öz yeterlik inançlarının akademik sonuçlarla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında öz yeterlik inançları ile akademik performans arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli (1996), öz yeterlik inancının akademik işleyiş üzerindeki etkisini araştırmışlar ve çocukların kendi öğrenmeleri konusundaki inançlarının akademik istekleri ve olumlu kişilerarası ilişkileri teşvik etiği, depresyon duygularına karşı kırılganlığı azalttığı ve başarıya katkıda bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Carroll ve arkadaşları (2009), lise öğrencilerinde öz yeterlik ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışma sonucunda öz yeterliğin akademik başarıyı etkilediğini tespit etmişlerdir. Akademik ve sosyal öz

yeterliğin gelişimiyle akademik başarının artacağını ve suça yönelimin azalacağını belirtmişlerdir. Vardarlı (2005), yaptığı çalışmada genel öz yeterlik ile algılanan akademik başarı düzeyi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmış, öğrencilerin algılanan akademik başarı düzeyleri azaldıkça genel öz yeterlik düzeylerinin de azaldığını saptamıştır. Bassi ve arkadaşları (2007), farklı akademik öz yeterliğe sahip öğrencilerin öğrenme etkinliklerini araştırmışlardır. Yüksek öz yeterliğe sahip öğrencilerin, akademik kazanımlara önemli ölçüde daha fazla önem verdikleri, düşük öz yeterliğe sahip öğrencilere göre daha yüksek bir eğitim seviyesini hedefledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma sonucuna göre yüksek öz yeterlik inancına sahip öğrencilerin okulun birinci, ikinci ve üçüncü yılında akademik yeterliklerine daha fazla inandıkları ve öğretmenleri tarafından akademik başarılarının yüksek değerlendirildiği belirtilmiştir. Telef ve Karaca (2011), yaptıkları çalışmada ergenlerin okul başarısı ile akademik, sosyal, duygusal ve genel öz yeterlikleri arasında anlamlı farklılaşma olduğunu, ergenlerin okul başarısı ile akademik, sosyal, duygusal ve genel öz yeterlikleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Güçlü bir öz yeterlik duygusunun, öğrencilerin motivasyonunu, karar alma süreçlerini, performansını, sosyal ilişkilerini ve başarısını etkileyen önemli unsurlardan biri olduğu söylenebilir. Okul başarısının öğrencilerin kendi yetenekleri hakkındaki inancına bağlı olduğu düşünüldüğünde öz yeterliği yüksek öğrencilerin okulda daha başarılı olmaları muhtemeldir.

Bunlar dışındaki birçok çalışmada da öz yeterliğin akademik başarı ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Aktürk ve Aylaz, 2013; Aydın, 2011; Pajares, 1996; Pintrich ve DeGroot, 1990; Yılmaz, Yiğit ve Kaşarcı, 2012; Zimmerman, Bandura ve Martinez-Pons, 1992). Öğrencilerin akademik anlamda başarılı olmaları onların çevreleri (aileleri, akranları, öğretmenleri) tarafından takdir edilmelerini, kendilerine güvenmelerini, kendilerini yeterli hissetmelerini sağlayarak öz yeterlik inançlarının artmasını sağlayabilir. Bu bağlamda, akademik başarı ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve anlamlı bir farkın oluşmasının muhtemel olduğu savunulabilir.

5.1.3. Narsisizmin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi

5.1.3.1. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi

Yapılan araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kızlara göre daha yüksek narsisizm düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Erkeğin eğitim, sağlık, yönetim gibi pek çok

alandaki görev alırken kadının güçsüz, yeteneksiz olarak görülmesi, erkek ve kız çocuklarına büyütülürken farklı tutumlarla yaklaşılması, erkek çocuklarının güce yönelik saldırgan davranışlarının normal karşılanırken kız çocuklarının daha yasaklayıcı tavırlarla büyütülmesi erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek düzeyde narsisizmle sahip olmalarının nedenleri olarak görülebilir. Araştırmanın sonucu daha önce yapılan birçok çalışma ile benzerdir. Grijalva ve diğerleri (2015) tarafından narsisizmdeki toplumsal cinsiyet farklılıklarına odaklanarak 31 yıllık araştırmaları kapsayan inceleme sonucunda erkeklerin narsisizm düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Foster, Campbell ve Twenge (2003), narsisizmdeki bireysel farklılıklar üzerine araştırma yapmışlardır. Araştırmada narsisizm, yaş, etnik köken ve cinsiyet arasındaki ilişkiler incelenmiş ve erkeklerin daha narsistik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Watson, Jones ve Morris (2004), You, Leung, Lai ve Fu (2013) tarafından yapılan çalışmalarda da erkeklerin narsisizm düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Kendini beğenme, sınırsız güç, otorite narsisizmi tanımlayan özelliklerden bazılarıdır (Buss ve Chiodo, 1991). Bu özelliklerin toplumumuzda erkeğe atfedilen özellikler olarak benimsendiği söylenebilir. Toplumumuzda ataerkil özelliklere önem verildiği için erkeklerin çalışma, para kazanma, güçlü olma rolleri ile kadınların ise ailedeki üyelerin bakımını sağlama, ev işleriyle ilgilenme, şefkatli olma rolleri ile özdeşleştikleri düşünülebilir. Ayrıca DSM-V’te, erkeklerin narsistik kişilik bozukluğu tanısı alma seviyesinin %50 ile %75 arasında olduğu belirtilmiştir. (İmamoğlu, 2018). Bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde, erkeklerin daha fazla narsistik bulgulara sahip olduğu sonucunun literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

5.1.3.2. Yaş değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi

Yapılan çalışmada yaş değişkeni ile narsisizm düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Literatürde yaş değişkeninin narsisizm üzerinde bir etkisi olmadığına yönelik araştırmalar mevcuttur. Atay (2009)’ın çalışmasında yaş değişkeni ile genel narsisizm puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kocakula (2012), narsistik ve obsesif kompulsif kişilik bozukluklarının karar süreçlerine etkisini incelediği çalışmasında yaş değişkeninin örneklemin narsisizm özellikleri üzerinde bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Koşan (2015), çalışmasında narsisizm alt boyutlarından teşhircilik ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık belirlemiş, yaş değişkeni ile narsisizm toplam puan ve diğer alt boyutlar açısından ise herhangi bir istatistiksel farklılık sonucuna ulaşmamıştır.

Literatürde narsisizm ile ilgili yapılmış olan bazı çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Çebi (2016), ortaokul öğrencilerinde maddi değerler ve narsisizm üzerine araştırma yaptığı çalışmasında yaşları 10 olan öğrencilerin narsisizm düzeylerinin, yaşları 11 olan öğrencilere göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Foster, Campbell ve Twenge (2003), narsisizmdeki bireysel farklılıklar üzerine yaptıkları araştırmada yaşlı katılımcıların genç katılımcılardan daha az narsistik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cai, Kwan ve Sedikies (2012) tarafından narsisizm üzerine sosyokültürel inceleme yapılan araştırma sonucunda gençlerin yaşlılardan daha narsistik olduğu bulunmuştur. Kuşaklar arası farklılıklar, günümüzde artan bireysellik gençlerde narsisizmin daha fazla görülmesinin sebepleri arasında sayılabilir. Narsisizmin pek çok yönünün çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlikte ortaya çıktığı belirtilmektedir (Spencer, 2001). Bu bağlamda araştırma örnekleminin yaş aralığı (10-14) dikkate alındığı zaman erken ergenlik döneminde oldukları görülmektedir. Dolayısıyla daha ergenlik dönemi sona ermediği için narsisizm ayrışmamış olabilir. Bundan dolayı öğrencilerin narsisizm düzeyleri yaş değişkeni açısından farklılaşmamış olabilir. Yine çalışma grubundaki öğrencilerin yaşlarının birbirine yakın olması, yaş değişkeni ile narsisizm düzeyi arasında anlamlı bir farkın ortaya çıkmamasının sebebi olabilir.

5.1.3.3. Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi

Yapılan çalışmada kardeş sayıları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Torun (2016), ortaokul öğrencilerinde saldırganlık ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmış ve kardeş sayısı farklı olan öğrencilerin narsisizm puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Özdemir (2017), bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kardeş sayısının narsisizm üzerinde anlamlı bir farklılaştırma oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kardeş sayısından bağımsız olarak narsisizmin ebeveynlerle olan ilişki ve yetiştirilme tarzı ile yakından ilgili olduğu düşünüldüğünde, çocukluk döneminde ebeveynlerin ihmalkar ve tutarsız davranışları veya ebeveynlerin çocuklarını çok değerli, onları diğer çocuklardan daha özel ve daha haklı görmeleri ve bu algı ile yetiştirmeleri çocukların narsistik olmalarına zemin hazırlayan unsurlar olarak düşünülebilir. Bu sebeple kardeş sayısı değişkeni ile narsisizm düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlanmamış olabilir.

5.1.3.4. Anne-baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi

Araştırmada anne-baba eğitim durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Altun (2015), üniversite öğrencilerinde dindarlık ve narsisizm ilişkisini araştırmış ve öğrencilerin anne-baba eğitim durumu değişkenlerine göre narsisizm eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Torun (2016), ortaokul öğrencilerinde saldırganlık ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında anne-baba eğitim seviyeleri farklı olan öğrencilerin narsisizm puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Karakuş (2017), lise öğrencilerinde psikolojik savunmalar açısından narsisizm ve benlik saygısının karşılaştırıldığı araştırmasında anne eğitim durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak farklılaşma olduğunu, baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığını saptamıştır. Narsisizmin sebeplerinin araştırıldığı bazı çalışmalar sonucunda (Capron, 2004; Mechanic ve Barry, 2015; Ozan ve diğerleri, 2008; Watson, Little ve Biderman, 1992) narsisizmin oluşumuna sebep olan faktörler arasında anne baba tutumlarının, ebeveynlerle olan etkileşimlerin olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Bu bağlamda anne-baba eğitim durumundan bağımsız olarak, narsisizmin aile içindeki yetiştirilme tarzı, ebeveyn tutumları ile ilgili olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin narsisizm düzeyi ile anne-baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın oluşmaması muhtemeldir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; ailede duygu ve düşüncelerin paylaşımına önem verilmesinin, çocuklarla kaliteli zaman geçirme konusuna daha fazla özen gösterilmesinin, aile içinde çocuklarla ilgili sorumluluklarda anne baba arasında paylaşım yapılmasının, ebeveynlerin çocuklarına sevgiyi koşulsuz biçimde vermelerinin çocukların ruhen sağlıklı gelişebilmeleri ve değerli oldukları görüşünü içselleştirmelerini sağlayan önemli yaklaşımlardan olduğu söylenebilir.

5.1.3.5. Algılanan akademik başarı durumu değişkenine göre öğrencilerin narsisizm düzeylerinin incelenmesi

Çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında akademik başarı değişkeninin narsisizm üzerinde bir etkisi olmadığına yönelik araştırmalar

mevcuttur. Koşan (2015), araştırmaya katılan öğrencilerin akademik ortalamalarına göre narsisizm puanlarına baktığında anlamlı bir farklılık bulunmadığını tespit etmiştir. Çebi (2016) yaptığı çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığını saptamıştır. Karakuş (2017), çalışmada öğrencilerin, narsistik kişiliğe ilişkin ortalama puanlarının zayıf sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucu elde edilse de, sayısal değer olarak akademik açıdan başarılı olan öğrencilerin narsisizm düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Bu bulguyu destekler nitelikte Farwell ve Wohlwend-Lloyd (1998) çalışmalarında psikoloji lisans öğrencileri ile narsistik süreçleri incelemişlerdir. Yapılan çalışmada yüksek düzeyde narsisizme sahip olan öğrencilerin daha yüksek dereceler elde ettikleri, ancak bu dereceleri de abarttıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların, yüksek düzeyde narsisizme sahip kişilerin kendi inançlarının gerçekçi olmadığı yönündeki iddiayı desteklediği belirtilmiştir. Yapılan çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin narsisizm puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmış olsa da, narsist bireylerin özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde üstünlük duygusundan dolayı kendilerinde diğer bireylerden daha becerikli ve başarılı oldukları inancı gelişebilir.

5.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan yararlanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

5.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

- Ortaokul öğrencilerinin gelişim dönemi olarak ergenlikte olmaları, bu dönemde benmerkezciliğin de etkisiyle kendi özelliklerini abartmaya meyilli olmaları, çalışma sonucunda öz yeterlik ile narsisizm arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı göz önünde bulundurulduğunda okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri tarafından hem öz yeterliğin sağlıklı gelişimine yönelik hem de narsistik özellik gösteren öğrencilerde farkındalık yaratmak amacıyla iletişim becerileri, sosyal beceri, atılganlık, empati, özsaygı ve özgüven geliştirme gibi konularda önleyici, gelişimsel ve iyileştirici hizmetler kapsamında etkinlikler hazırlanabilir.

- Çalışmada akademik başarı durumları farklı olan öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuş, akademik başarı durumu başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için öz yeterlik gelişimini destekleyecek çalışmalar yapılabilir.
- Sağlıklı bireylerin yetişmesinde en önemli rolü oynayan ebeveynlere yönelik aile eğitimi programlarının düzenlenmesi hem ebeveynlerin hem de öğrencilerin öz yeterlik algılarının gelişimine katkı sağlayabilir.
- Çalışma sonuçları akademik başarı durumu başarılı olan öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin başarısız olan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Öz yeterliğin öğrenci başarısına olan etkisi ve öğrencilerin gelişimleri üzerinde de öğretmenlerin katkısı göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin hem branşları ile ilgili hem de pedagojik ve genel kültür yönünden becerilerini geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir.

5.2.2. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler

- Zaman açısından var olan sınırlılıklardan dolayı ve çalışma grubunun kolay ulaşılabilir olması için bu çalışma Yalova ili, Çınarcık ilçesinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 299 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Daha sonraki çalışmalar farklı illerde, farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerle yapılabilir.
- Yapılan çalışma sonucuna göre cinsiyet bakımından erkeklerin kızlardan daha yüksek narsisizm düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle erkek öğrencilerin narsisizm düzeyini etkileyen faktörler incelenebilir.
- Çalışmada yaşı küçük olan öğrencilerin yaşı büyük olan öğrencilerden daha yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılacak çalışmalarda ergenlik dönemi ile birlikte öz yeterliğin azalmasının nedenleri araştırılabilir.
- Bulgular ışığında öz yeterlik ile narsisizm arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı düşünüldüğünde, bireyin kendisini tanımaya, olumlu tutum ve davranış kazanmasına, kişilik gelişimlerini desteklemeye yönelik bireysel ve grupta psikolojik danışma programları hazırlanıp etkililiği deneysel olarak araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Abrams, D. M. (1993). Pathological narcissism in an eight-year-old boy: an example of Bellak's Tat and Cat diagnostic system. *Psychoanalytic Psychology*, 10(4), 573-591. doi: 10.1037/h0079501
- Akhtar, M. (2008, 8 Kasım). What is self-efficacy? Bandura's 4 sources of efficacy beliefs. <http://positivepsychology.org.uk/self-efficacy-definition-bandura-meaning/> adresinden erişilmiştir.
- Akın, A. (2008). Self-efficacy, achievement goals and depression, anxiety, and stress: a structural equation modelling. *World Applied Sciences Journal*, 3(5), 725-732. Erişim adresi: [https://www.idosi.org/wasj/wasj3\(5\)/4.pdf](https://www.idosi.org/wasj/wasj3(5)/4.pdf)
- Akın, A., Şahin, M., ve Gülşen, M. (2015). Çocukluk çağı narsisizm ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 203-215. Erişim adresi: http://www.zgefdergi.com/Makaleler/762806581_A_Akin_M_Sahin_M_Gulsen.pdf
- Akıncı, İ. (2015). *The relationship between the types of narcissism and psychological well-being: The roles of emotions and difficulties in emotion regulation*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 399997).
- Akkapulu, E. (2005). *Ergenlerin sosyal yetkinlik beklentilerini yordayan bazı değişkenler*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 205907).
- Akkoyunlu, B., Orhan, F., ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için "bilgisayar öğretmenliği öz-yeterlik ölçeği" geliştirme çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1-8. Erişim adresi: <http://hacettepe.dergipark.gov.tr/hunefd/issue/7809/102443>
- Aktürk, Ü., ve Aylaz, R. (2013). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin öz yeterlilik düzeyleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(4), 177-183. Erişim adresi: <http://www.deuhyoedergi.org/index.php/DEUHYOED/article/view/16/400>

- Alçay, A. (2015). *Ergenlerin öz-yeterlikleri ile mantık dışı inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 395279).
- Altun, R. (2015). *Üniversite öğrencilerinde dindarlık ve narsisizm ilişkisi (Sinop örneği)*. (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 388019).
- Ang, R. P. ve Yusof, N. (2005). The relationship between aggression, narcissism, and self-esteem in Asian children and adolescents. *Current Psychology*, 24(2), 113-122. doi: 10.1007/s12144-005-1010-0
- Armum, P. ve Chellappan, K. (2016). Social and emotional self-efficacy of adolescents: measured and analysed interdependencies within and across academic achievement level. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21(3), 279-288. doi: 10.1080/02673843.2015.1067894
- Arslan, A. (2012). İlköğretim öğrencilerinin öz yeterlik inancı kaynaklarının öğrenme ve performansla ilgili öz yeterlik inancını yordama gücü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1907-1920. Erişim adresi: <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/oz-yeterlik-inanci-kaynaklarini-belirleme-olcegi-toad.pdf>
- Ashmawy, M. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinde dindarlık ve narsisizm ilişkisi (Sinop örneği)*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 429568).
- Atay, S. (2009). Narsistik kişilik envanteri'nin Türkçe'ye standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 181-196. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423881319.pdf>
- Aydın, A. ve Akgün, S. (2014). Ergenlerde reaktif-proaktif saldırganlık, öfke ve narsisizm ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29 (73), 44-56. Erişim adresi: http://apbs.mersin.edu.tr/files/serapakgun/Publications_010.pdf
- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının alt boyutlarının genel öz-yeterlik, yaşam doyumu ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 328014).

- Bacchini, D. ve Magliulo, F. (2003). Self-image and perceived self-efficacy during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(5), 337-349. doi: 10.1023/A:1024969914672
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148. doi: 10.1207/s15326985ep2802_3
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (ss. 71–81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of personality. Pervin et al (Eds.), *Handbook of personality: theory and research* (ss. 154-196). New York: Guilford Press.
- Bandura, A. (2009). Cultivate self-efficacy for personal and organizational effectiveness. E. A. Locke (Ed.), *Handbook of principles of organization behavior* (ss. 120-136). Oxford, UK: Blackwell
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Cappara, G. ve Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 67(3), 1206-1222. doi: 10.1111/j.1467-8624.1996.tb01791.x
- Bandura, A., Pastorelli, C., Barbaranelli, C. ve Caprara, G. V. (1999). Self-efficacy pathways to childhood depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 258–269. doi: 10.1037/0022-3514.76.2.258
- Barry, C. T., Chaplin, W. F. ve Grafeman, S. J. (2006). Aggression following performance feedback: The influences of narcissism, feedback valence, and comparative standard. *Personality and Individual Differences*, 41(1), 177-187. doi: 10.1016/j.paid.2006.01.008
- Bassi, M., Steca, P., Fave, A. D. ve Caprara, G. V. (2007). Academic self-efficacy beliefs and quality of experience in learning. *Journal Youth Adolescence*, 36, 301-312. doi: 10.1007/s10964-006-9069-y

- Bayraktar, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sağ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/115558>
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 241501).
- Bilgin, M. ve Akkapulu, E. (2007). Some variables predicting social self-efficacy expectation. *Social Behavior and Personality*, 35 (6), 777-788. doi: 10.2224/sbp.2007.35.6.777
- Bolat, Y., Ülker, M., ve Demir Göloğlu, C. (2016). Kavramsal açıdan narsisizm ve eğitimde narsistik kişilik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 482-492. Erişim adresi: http://sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi46_pdf/5egitim/bolat_yavuz.pdf
- Bolelli, M. (2018). Narsistik kişilik özelliklerinin işe bağlılığa etkileri: Örnek bir araştırma. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(3), 185-199. doi: 10.30855/gjeb.2018.4.3.005
- Bouffard-Bouchard, T. (1990). Influence of self-efficacy on performance in a cognitive task. *The Journal of Social Psychology*, 130(3), 353-363. doi: 10.1080/00224545.1990.9924591
- Brender-Ilan, Y. ve Sheaffer, Z. (2018). How do self-efficacy, narcissism and autonomy mediate the link between destructive leadership and counterproductive work behaviour. *Asia Pacific Management Review*, 1-11. doi: 10.20472/IAC.2018.043.041
- Brookes, J. (2015). The effect of overt and covert narcissism on self-esteem and self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 85, 172-175. doi: 10.1016/j.paid.2015.05.013
- Brown, A. (1997). Narcissism, identity and legitimacy. *Academy of Management Review*, 22(3), 643-686. doi: 10.2307/259409
- Brummelman, E. ve Gürel, Ç. (2018). Childhood narcissism: A call for interventions. *Journal of Affective Disorders*, 244, 113-114. doi: 10.1016/j.jad.2018.10.101
- Brummelman, E., Gürel, C., Thomaes, S. ve Sedikides, C. (2018). What separates narcissism from self-esteem? A social-cognitive perspective. Hermann et al

- (Eds.). *The handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies*. New York, NY: Springer.
- Burger, J. (2006). *Kişilik*. (Çev. İ.D. Erguvan Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Buss, D. M. ve Chiodo, L. M. (1991). Narcissistic acts in everyday life. *Journal of Personality*, 59(2), 179-215. doi:10.1111/j.1467-6494.1991.tb00773.x
- Büyükgüngör, A. (2016). *The Turkish adaptation of the pathological narcissism inventory (Pni)*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 443331)
- Byrne, K. ve Worthy, D. (2013). Do narcissists make better decisions? An investigation of narcissism and dynamic decision-making performance. *Personality and Individual Differences*, 55, 112-117. doi: 10.1016/j.paid.2013.02.020
- Cai, H., Kwan, S. ve Sedikides, C. (2012). A sociocultural approach to Narcissism: The case of modern China. *European Journal of Personality*, 26(5), 529-535. doi: 10.1002/per.852
- Campbell, N. K. ve Hackett, G. (1986). The effects of mathematics task performance on math self-efficacy and task interest. *Journal of Vocational Behavior*, 28(2), 149-162. doi: 10.1016/0001-8791(86)90048-5
- Can, A. (2014). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canpolat, A. M. ve Çetinkalp, Z. K. (2011). İlköğretim II. kademe öğrenci-sporcuların başarı algısı ve öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (1), 14-19. Erişim adresi: <http://genclikbirikimi.org/kunye-30545-ilkogretim-ii-kademe-ogrenci-sporcularin-basari-algisi-oz-yeterlik-duzeyleri-arasindaki-iliski-makale>
- Caprara, G. V., Scabini, E., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Regalia, C. ve Bandura, A. (1998). Impact of adolescents' perceived self-regulatory efficacy on familial communication and antisocial conduct. *European Psychologist*, 3, 125-132. doi: 10.1027//1016-9040.3.2.125
- Capron, E. W. (2004). Types of pampering and the narcissistic personality trait. *Journal of Individual Psychology*, 60(1), 77-93.

- Carroll, A., Houghton, S., Wood, R., Unsworth, K., Hattie, J., Gordon, L. ve Bower, J. (2009). Self-efficacy and academic achievement in Australian high school students: The mediating effects of academic aspirations and delinquency. *Journal of Adolescence*, 32, 797-817. doi: 10.1016/j.adolescence.2008.10.009
- Ceylan, İ. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 353290).
- Cihangiroğlu, N. (2012). Narsistik kişilik ile kurumsal bağlılık arasında bir ilişki var mıdır? *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(2), 119-126. Erişim adresi: <https://www.ejmanager.com/mnstemps/1/1-1326878683.pdf?t=1382514317>
- Cihangiroğlu, N., Teke, A., Uzuntarla, Y. ve Uğrak, U. (2014). Narsistik kişilik özellikleri kurumsal bağlılığı etkiler mi? *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 173-185. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/48546>
- Coleman, P.K. ve Hildebrandt Karraker, K. (2000). Parenting self-efficacy among mother of School-age children: Conceptualization, measurement and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24. doi: 10.1111/j.1741-3729.2000.00013.x
- Connolly, J. (1989). Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment and mental health. *Canadian Journal Of Behavior Science Review*, 21(3), 258 – 269. doi: 10.1037/h0079809
- Çebi, E. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde maddi değerler ve narsisizm*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 458748).
- Çetin, B. (2009). Yeni ilköğretim programı (2005) uygulamalarının ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin öz yeterliliklerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 130-141. Erişim adresi: http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/214661065_Bar%C4%B1%C5%9F%20%C3%87etin2.pdf
- Demirdüzen, H. (2013). *Ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile duygusal öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 342316).

- Efe, M. (2007). *14-16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine etkisi*. (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 195336).
- Egan, J. ve Kernberg, P. F. (1984). Pathological narcissism in childhood. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 32(1), 39-62. doi: 10.1177/000306518403200104
- Ehrenberg, M. (1984). *The relationship between self-efficacy status and depression in adolescents* (Yüksek lisans tezi, McGill Üniversitesi). Erişim adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/56370484.pdf>
- Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılğan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 1-10. Erişim adresi: <http://psk.baskent.edu.tr/research/eldogan2016.pdf>
- Erel, D. (2000). The concept of self-efficacy and self-efficacy-performance relationship. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 55(4). doi: 10.1501/SBFder_0000001924
- Eyüboğlu, E. (2012). *Spor yapan ve yapmayan 12-14 yaş arası ergenlerin öz yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 342418).
- Farwell, L. ve Wohlwend-Lloyd, R. (1998). Narcissistic processes: Optimistic expectations, favorable self-evaluations, and self-enhancing attributions. *Journal of Personality*, 66(1), 65-83. doi: 10.1111/1467-6494.t01-2-00003
- Flammer, A. (2001). Self-efficacy. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 13812-13815. doi: 10.1016/B0-08-043076-7/01726-5
- Foster, J. D., Campbell, W. K. ve Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486. doi: 10.1016/S0092-6566(03)00026-6
- Foster, J. D., Misra, T. ve Reidy, D. (2009). Narcissists are approach-oriented toward their money and their friends. *Journal of Research in Personality*, 43(5), 765-769. doi: 10.1016/j.jrp.2009.05.005
- Foster, J. D., Shenese, J. W. ve Goff, J. S. (2009). Why do narcissists take more risks? Testing the roles of perceived risks and benefits of risky behaviors. *Personality and Individual Differences*, 47(8), 885-889. doi: 10.1016/j.paid.2009.07.008

- Garcia, G. M. (2009). *Narcissism, self-esteem, and self-worth as predictors of aggression* (Yüksek lisans tezi, Tennessee Üniversitesi). Erişim adresi: <https://scholar.utc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1409&context=theses>
- Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W. ve Yan, T. (2014). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 141(2), 261-310. doi: 10.1037/a0038231
- Gülmez, N. (2009). *Narsistik liderlik*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 239806).
- Gürsu, O. ve Apaydın, Ç. (2016). Narsizm ile özgüven arasındaki ilişkide islami eğilimin aracılık rolü. *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66), 551-562. Erişim adresi: http://www.ekevakademi.org/Makaleler/2015587574_28%20Orhan%20GURSU-Cigdem%20APAYDIN.pdf
- Güven, E. D. (2008). *Bir hazır giyim işletmesinde çıraklık eğitimi kapsamında çalışan ergenlerin öz-yeterlik inançlarının kimlik, sosyal karşılaştırma eğilimi ve demografik değişkenler bağlamında incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226807).
- Harter, S. (2006). The self. N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. social, emotional and personality development* (ss. 505–570). New York: Wiley.
- Hirschi, A. ve Jaensch, V. K. (2015). Narcissism and career success: Occupational self-efficacy and career engagement as mediators. *Personality and Individual Differences*, 77, 205-208. doi: 10.1016/j.paid.2015.01.002
- Hickman S. E., Watson P. J. ve Morris R. J. (1995). Optimism, pessimism, and the complexity of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 20(4), 521–555. doi: 10.1016/0191-8869(95)00223-5
- Hyatt, C. S., Sleep, C. E., Lamkin, J., Maples-Keller, J. L., Sedikides, C., Campbell, W. K. ve Miller, J. D. (2018). Narcissism and self esteem: A nomological network analysis. *Plos One*, 13(8). doi: 10.1371/journal.pone.0201088
- İmamoğlu, A. H. (2018). *Narsisizm: Algılanan ebeveyn tutumları ve savunma mekanizmaları açısından bir inceleme*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 510327).

- Jenkins, S, R., Goodness, K. Ve Buhrmester, D. (2002). Gender differences in early adolescents' relationship qualities, self-efficacy and depression symptoms. *Journal of Early Adolescence*, 22(3), 277–309. doi: 10.1177/02731602022003003
- Kalaycı, Ş. (2010). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi.
- Karaaziz, M. ve Erdem Atak, İ. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne*, 1(2), 44-59. Erişim adresi: <http://www.nesnedergisi.com/makale/pdf/1377697916.pdf>
- Karakuş, Ç. (2017). *Lise öğrencilerinde psikolojik savunmalar açısından narsisizm ve benlik saygısının karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 501381).
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kauten, R. ve Barry, C. T. (2014). Do you think I'm as kind as I do? The relation of adolescent narcissism with selfand peer-perceptions of prosocial and aggressive behavior. *Personality and Individual Differences*, 61, 69-73. doi: 10.1016/j.paid.2014.01.014
- Kernberg, F. P. (1989). Narcissistic personality disorder in childhood. *Psychiatric Clinics of North America*, 12(3), 671-694. doi: 10.1016/S0193-953X(18)30421-0
- Kernberg Bardenstein, K. (2009). The cracked mirror: Features of narcissistic personality disorder in children. *Psychiatric Annals*, 39(3), 147-155. doi: 10.3928/00485713-20090301-01
- Keskin, G. Ü. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 92–99. Erişim adresi: <http://psikiyatridizini.net/viewarticle.aspx?articleid=5024&tammetinvar=yebes>
- Kocakula, Ö. (2012). *Narsistik ve obsesif kompulsif kişilik bozukluklarının karar süreçlerine etkisi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 319821).

- Koçer, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin benlik alguları ile akademik öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Zonguldak ili örneği*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 368259).
- Koşan, Y. (2015). *Üniversite öğrencilerinin facebook kullanımının narsisizm ve saldırganlık düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 385958).
- Kumar, R. ve Lal, R. (2006). The Role of Self-Efficacy and Gender Difference Among the Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 32(3), 249-254. Erişim adresi: <http://medind.nic.in/jak/t06/i1/jakt06i1p249.pdf>
- Labuschagne, N. (1996). *Narcissism, family of origin, and career self-efficacy: A comparative study of university students* (Yüksek lisans tezi, Natal Üniversitesi). Erişim adresi: https://researchspace.ukzn.ac.za/xmlui/bitstream/handle/10413/5935/Labuschagne_Nicola_1996.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lakey, C. E., Rose, P., Campbell, W. K. ve Goodie, A. S. (2008). Probing the link between narcissism and gambling: The mediating role of judgment and decision-making biases. *Journal of Behavioral Decision Making*, 21(2), 113-137. doi: 10.1002/bdm.582
- Locke, K. D. (2009). Aggression, narcissism, self-esteem, and the attribution of desirable and humanizing traits to self versus others. *Journal of Research in Personality*, 43(1), 99-102. doi: 10.1016/j.jrp.2008.10.003
- Lubit, R. (2002). The long-term organizational impact of destructively narcissistic managers. *Academy of Management Executive*, 16(1), 127-138. doi: 10.5465/AME.2002.6640218
- Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B. ve Schwarzer, R. (2005). General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *International Journal of Psychology*, 40 (2), 80–89. doi: 10.1080/00207590444000041
- Lynch, J. (2002). Parents' self-efficacy, parents's gender, children's reader self-perceptions, reading achievement and gender. *Journal of Research in Reading*, 25(1), 54-67. doi: 10.1111/1467-9817.00158

- Maddux, J. (2012). Self-efficacy: The power of believing you can. https://www.researchgate.net/publication/285193896_SelfEfficacy_The_Power_of_Believing_You_Can adresinden erişilmiştir.
- Malone, Y. (2002). Social cognitive theory and choice theory: A compatibility analysis. *International Journal of Reality Therapy*, 22(1), 10-13. Erişim adresi: https://msutexas.edu/academics/education/_assets/files/international_journal_of_reality_therapy_fall2002.pdf
- Marsh, H., Craven, R. G. ve Debus, R. L. (1998). Structure, stability, and development of young children's self-concepts: A multicohort-multioccasion study. *Child Development*, 69, 1030–1053. doi: 10.1111/j.1467-8624.1998.tb06159.x
- Mathieu, C. ve St-Jean, E. (2013). Entrepreneurial personality: The role of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 55, 527-531. doi: 10.1016/j.paid.2013.04.026
- Matsushima, R. ve Shiomi, K. (2003). Social self-efficacy and interpersonal stress in adolescence. *Social Behavior and Personality An International Journal*, 31(4), 323-332. doi: 10.2224/sbp.2003.31.4.323
- McKenzie, J. K. (1999). Correlation between self-efficacy and self-esteem in students. A Research Paper, University of Wisconsin. Erişim adresi: <https://pdfs.semanticscholar.org/13ae/be6aca0121a6392457245e93016e1df70f91.pdf>
- Mearns, J. (2004). The social learning theory of Julian B. Rotter. <http://psych.fullerton.edu/jmearns/rotter.htm> adresinden erişilmiştir.
- Mechanic, K. L. ve Barry, C. T. (2015). Adolescent grandiose and vulnerable narcissism: Associations with perceived parenting practices. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1510-1518. doi: 10.1007/s10826-014-9956-x
- Multon, K. D., Brown, S. D. ve Lent, R. W. (1991). Relation of self-efficacy beliefs to academic outcomes: A meta-analytic investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38, 30-38. doi: 10.1037/0022-0167.38.1.30
- Muris, P. (2001). A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23(3), 145-149. doi: 10.1023/A:1010961119608

- Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337-348. doi: 10.1016/S0191-8869(01)00027-7
- Niemivirta, M. ve Tapola, A. (2007). Self-efficacy, interest and task performance. *Zeitschrift für Pädagogische Psychologie*, 21(3/4), 241-250. doi: 10.1024/1010-0652.21.3.241
- Orhan, G. (2014). *Narsisizm etiyolojisi ve dindarlıkla ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 375827).
- Otway, L. J. ve Vignoles, V. L. (2006). Narcissism and childhood recollections: A quantitative test of psychoanalytic predictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 104-116. doi: 10.1177/0146167205279907
- Ozan, E., Kırkpınar, İ., Aydın, N., Fidan, T. ve Oral, M. (2008). Narsistik kişilik bozukluğu gelişim süreçleri ve yaşamı. *Reviews, Cases and Hypothesis in Psychiatry*, 2(1-2), 25-37. Erişim adresi: http://www.rchpjournal.com/rchpdergi/RCHP_NO_4_sayi_1_2_tr_2008.pdf
- Özdemir, H. E. (2017). *Bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişki: Reddedilme duyarlılığının aracı rolü*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 454314).
- Özözen Danacı, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin çocuk narsisizmi ile çocukluk dönemi mutluluk ve huzur anıları arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12), 13-25. Erişim adresi: http://www.inesjournal.com/Makaleler/1320703465_2-id-1484.pdf
- Öztürk, F. ve Koparan Şahin, Ş. (2007). Spor yapan ve yapmayan 9-13 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi puanlarının karşılaştırılması (Bursa Örneği). *İlköğretim Online*, 6(3), 469-479. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/ilkonline/issue/8603/107162>
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66(4), 543-578. doi: 10.2307/1170653
- Pajares, F. (2002). Overview of Social Cognitive Theory and of Self-Efficacy. <https://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/eff.html> adresinden erişilmiştir.

- Pastorelli, C., Caprara, G., Barbaranelli, C., Rola, J., Rozsa, S. ve Bandura, A. (2001). The structure of children's perceived self-efficacy: A cross-national study. *European Journal of Psychological Assessment*, 17(2), 87-97. doi: 10.1027//1015-5759.17.2.87
- Peker, C. (2015). *Ergenlerde algılanan ebeveynlik stilleri, narsisizm, psikolojik ve sosyal uyum*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 407590).
- Popper, M. (2002). Narcissism and attachment patterns of personalized and socialized charismatic leaders. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(6), 797-809. doi: 10.1177/0265407502196004
- Przepiorka, A. M., Blachnio, A. ve Wiesenthal, D. L. (2014). The determinants of driving aggression among Polish drivers. *Transportation Research Part F Traffic Psychology and Behaviour*, 27, 69-80. doi: 10.1016/j.trf.2014.09.007
- Sayma, H. İ. (2001). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal yeterlik beklentilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 108762).
- Schunk, D. H. (1995). Self-efficacy, motivation, and performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7(2), 112-137. doi: 10.1080/10413209508406961
- Schunk, D. H. (2001). Self-efficacy: Educational aspects. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 13820-13822. doi: 10.1016/B0-08-043076-7/02402-5
- Schunk, D. H., Hanson, A. R. ve Cox, P.D. (1987). Peer-model attributes and children's achievement behaviors. *Journal of Educational Psychology*, 79(1), 54-61. doi: 10.1037/0022-0663.79.1.54
- Schwarzer , R. ve Luszczynska, A. (t.y.). Perceived self-efficacy. Erişim adresi: <https://cancercontrol.cancer.gov/brp/research/constructs/self-efficacy.pdf>
- Schwarzer, R. ve Warner, L. (2013). Perceived Self-Efficacy and its Relationship to Resilience. Embury et al (Eds.), *Resilience in children, adolescents, and adults: Translating research into practice* (ss.139-150). New York: The Springer Series on Human Exceptionality, Springer.

- Selvi, K. (2018). Narsistik kişilik bozukluğunun, Adler'in aşağılık ve üstünlük kompleksleri açısından analizi: Bir olgu çalışması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 5(1), 1-20. doi: 10.31682/ayna.423353
- Sert, M. (2017). *Ergenlerin duygusal zekâ düzeyleri ile özyeterlik alguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 481284).
- Shelton, S. Z. (1990). Developing the construct of self-efficacy. *Psychological Reports*, 66(3), 987-994. doi: 10.1177/003329419006600301
- Spencer, T. (2001). Should we call them human? Narcissistic personality disorder and comorbid diagnoses. *Gale encyclopedia of psychology* (ss. 89-94). 2nd Ed. In Association With The Gale Group And Looksmart.
- Şencan, B. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 230582).
- Telef, B. B. (2011). *Öz-yeterlikleri farklı ergenlerin psikolojik semptomlarının incelenmesi*. (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 286530).
- Telef, B. B. ve Karaca, R. (2011). Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 499-518. Erişim adresi: <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000300>
- Timuroğlu, K. ve İşcan, F. (2008). İşyerinde narsisizm ve iş tatmini. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(2) 239-264. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/30204>
- Thomaes, S., Brummelman, E., Reijntjes, A. ve Bushman, B. (2013). When narcissus was a boy: Origins, nature and consequences of childhood narcissism. *Child Development Perspectives*, 7(1), 22-26. doi: 10.1111/cdep.12009
- Thomaes, S., Reijntjes, A., Castro, B., Bushman, B., Poorthuis, A. ve Telch, M. (2010). I like me if you like me: On the interpersonal modulation and regulation of preadolescents' state self-esteem. *Child Development*, 81(3), 811-825. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01435.x

- Thomaes, S., Stegge, H., Bushman, B., Olthof, T. ve Denissen, J. (2008). Development and validation of the childhood. *Journal of Personality Assessment*, 90(4), 382-391. doi: 10.1080/00223890802108162
- Torun, Z. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde saldırganlık ve narsisizm düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 454207).
- Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Campbell, W. K. ve Bushman, B. J. (2008). Egos inflating over time: A cross-temporal meta-analysis of the narcissistic personality inventory. *Journal of Personality*, 76, 875–901. doi: 10.1111/j.1467-6494.2008.00507.x
- Uçar, M. E. ve Konal, B. (2017). Narsisizm kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(3), 260-280. Erişim adresi: https://www.academia.edu/34590359/NARSISIZM_KISILIK_OZELLIKLERI_VE_BENLIK_SAYGISI_ARASINDAKI_ILISKILER
- Usher, E. L. ve Pajares, F. (2006). Inviting confidence in school: Invitations as a critical source of the academic self-efficacy beliefs of entering middle school students. *Journal of Invitational Theory and Practice*, 12, 7-16. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ766998.pdf>
- Uzun, N., Ekici, G. ve Sağlam, N. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilgisayar öz yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (3), 775-788. Erişim adresi: http://www.kefdergi.com/pdf/18_3/18_3_7.pdf
- Ümmet, D., Ekşi, H. ve Erdoğan, A. (2019). Predictive role of narcissism and family relations on decision-making characteristics of secondary school students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 79, 21-38. doi: 10.14689/ejer.2019.79.2
- Üredi, L. ve Kösece Loğoğlu, P. (2016, Mayıs, Haziran). Ortaokul öğrencilerinin duygusal zeka ve akademik öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Adana ili örneği). *IIIrd International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Kitabı*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

- Vardarlı, G. (2005). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin genel özyeterlik düzeylerinin yordanması*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 162364).
- Wallace, H. ve Baumeister, R. (2002). The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(5), 819-834. doi: 10.1037//0022-3514.82.5.819
- Watson, P.J., Jones, N. D. ve Morris, R. J. (2004). Religious orientation and attitudes toward money: Relationships with narcissism and the influence of gender. *Mental Health Religion & Culture*, 7(4), 277-288. doi: 10.1080/13674670310001606478
- Watson, P. J., Little, T. ve Biderman M. D. (1992). Narcissism and Parenting Styles. *Psychoanalytic Psychology*, 9(2), 231-244. Erişim adresi: <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/watson1992.pdf>
- Whitbourne, S. K. (2012, 24 Ocak). The healthy side of narcissism. <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/fulfillment-any-age/201201/the-healthy-side-narcissism> adresinden erişilmiştir.
- Willemse, M. (2008). *Exploring the relationship between self-efficacy and aggression in a group of adolescents in the peri-urban town of Worcester* (Yüksek lisans tezi, Stellenbosch Üniversitesi). Erişim adresi: https://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/1515/willemse_exploring_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Yakeley, J. (2018). Current understanding of narcissism and narcissistic personality disorder. *BJPsych Advances*, 24, 305-315. doi: 10.1192/bja.2018.20
- Yardımcı, F. K. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlik ilişkisi ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi*. (Doktora tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 224697).
- Yazıcı, H., Seyis , S. ve Altun, F. (2011). Emotional intelligence and self-efficacy beliefs as predictors of academic achievement among high school students. *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 15, 2319–2323. doi: 10.1016/j.sbspro.2011.04.100

- Yıldırım, F. ve İlhan Özgür, İ. (2010). Genel özyeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308. Erişim adresi: <http://www.turkpsikiyatri.com/pdf/c21s4/301-308.pdf>
- Yılmaz, E., Yiğit, R. ve Kaşarcı, İ. (2012). İlköğretim öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkinler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 371-388. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/181385>
- Yolaç, E. (2017, 20 Aralık). Mükemmellik yanılgısı ve narsisizm. <https://dusunbil.com/mukemmellik-yanilgisi-ve-narsisizm/> adresinden erişilmiştir.
- You, J., Leung, F., Lai, K. K. ve Fu, K. (2013). Factor structure and psychometric properties of the pathological narcissism inventory among Chinese university students. *Journal of Personality Assessment*, 95, 309-318. doi: 10.1080/00223891.2012.718303
- Yurdakul, A. (2015). *Örgütsel narsizm ile öğretmenlerin özyeterlilik algıları arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 396061).
- Yurdakul, A. ve Bostancı, A. (2016). Öğretmenlerin okulların örgütsel narsizm düzeylerine yönelik görüşleri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişki. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 109-126. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/kusbd/issue/19382/205713>
- Zimmerman, B. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 82-91. doi: 10.1006/ceps.1999.1016
- Zimmerman, B.J., Bandura, A. ve Martinez-Pons, M. (1992). Self-motivation for academic achievement: The role of self-efficacy beliefs and personal goal setting. *American Educational Research Journal*, 29, 663-676. doi: 10.3102/00028312029003663
- Zuckerman, M. ve O'Loughlin, R. E. (2009). Narcissism and well-being: A longitudinal perspective. *European Journal of Social Psychology*, 39(6), 957-972. doi: 10.1002/ejsp.594

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan bu formda çeşitli sorular bulunmaktadır. Ad, soyad ve numara gibi kimliğinizi tanıtıcı bilgiler vermeden formda yer alan tüm soruları doğru ve samimi bir şekilde cevaplamanız rica olunur.

Katkılarınız için teşekkürler.

1) Cinsiyetiniz : Bay () Bayan ()

2) Yaşınız :

3) Siz dahil kaç kardeşsiniz?

a.) Tek çocuk () b) İki kardeş () c) Üç kardeş () d) Dört kardeş () e) Beş ve üzeri ()

4) Annenizin eğitim durumu nedir?

a) Okur-yazar değil () b) İlkokul () c) Ortaokul () d) Lise () e) Üniversite ()

5) Babanızın eğitim durumu nedir?

a) Okur-yazar değil () b) İlkokul () c) Ortaokul () d) Lise () e) Üniversite ()

6) Akademik başarı açısından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

a) Başarılı () b) Orta düzey () c) Başarısız ()

EK 2. Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği Örnek Maddeleri

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz.

1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Biraz Katılıyorum, 3= Çoğunlukla Katılıyorum,
4= Tamamen Katılıyorum anlamına gelmektedir.

1	Zor olsa bile bir konunun içeriği ile ilgili her şeyi başarılı bir şekilde öğrenebilirim.	1	2	3	4
2	Gergin olsam bile derse karşı olumlu bir tutum sürdüreceğimi biliyorum.	1	2	3	4
3	Gerçekten sıkı bir şekilde çalıştığımda çok zor bir konuyu bile öğrenebilirim.	1	2	3	4

EK 3. Çocukluk Çağı Narsisizm Ölçeği Örnek Maddeleri

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız Her sorunun karşısında bulunan;

0=Kesinlikle doğru değil 1= Doğru değil 2= Kısmen doğru 3=Kesinlikle doğru anlamına gelmektedir.

1	Ön planda olmanın önemli olduğunu düşünürüm.	0	1	2	3
2	Benim gibi olan çocuklar daha fazlasını hak ederler.	0	1	2	3
3	Sınıfımızda ben olmazsam sınıfımız daha az eğlenceli olurdu.	0	1	2	3

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı ve Soyadı: Gözde Deniz GÖNÜLALAN

E-postası: gözdedeniz@windowslive.com

İletişim: 05439586730

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: (2011) Sakarya Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Lise: (2006) Uzunköprü Muzaffer Atasay Anadolu Lisesi

GÖREVLER

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Psikolojik Danışman	Esenköy Adnan Kaptan Ortaokulu	2011-

ESERLER

A. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

Akın, A., Sarıçam, H., Yıldız, B., Akın, U., Kaya, M., Gönülalan, G.D., Pezük, B., Çebiş, T. ve Yılmaz, E. (2014, Mayıs). Evliliğe yönelik genel tutumlar ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *II. Kadın Araştırmaları Sempozyumu*. Eskişehir.

Akın, A., Doğan, R. Gönülalan, G.D., Atik, R., Çebiş, T. ve Akın, U. (2014, Nisan). Sosyal dışlanma ölçeği Türkçe formu. *1st Eurasian Educational Research Congress*. İstanbul.

Akın, A., Gönülalan, G.D., Çebiş, T., Atik, R., Pezük, B. ve Akın, U. (2014, Nisan). Ergen ebeveyn kariyer uyum ölçeği Türkçe formu. *1st Eurasian Educational Research Congress*. İstanbul.

- Akın, A., Gönülalan, G.D., Akkaya, O., Çebiş, T., Doğan, R. ve Pezük, B. (2014, Nisan). Kişiler arası duygu yönetimi ölçeği Türkçe formu. *1st Eurasian Educational Research Congress*. İstanbul.
- Akın, A., Pezük, B., Doğan, R., Gönülalan, G.D., Demir, D. ve Yılmaz, E. (2014, Nisan). Cinsel kompulsiyon ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *21st International Sexual Health Congress*. Antalya.
- Akın, A., Pezük, B., Gönülalan, G.D., Atik, R., Demir, D., Çebiş, T., Akkaya, O. ve Padır, M. A. (2014, Nisan). Eşcinselliğe yönelik önyargı ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *21st International Sexual Health Congress*. Antalya.
- Akın, A., Uğur, E., Akın, U., Pezük, B., Gönülalan, G.D., Çebiş, T., Doğan, R. ve Yılmaz, E. (2014, Nisan). Cinsiyetçilik ve transfobi (cinsiyet değiştirme korkusu) ölçeği Türkçe Formu. *21st International Sexual Health Congress*. Antalya.